

# Armanak Uskara

edo

## Ziberouko Egunaria

1897 gerren ourtheko

Jinkoa eta Herria!  
Zuhurlarazuna eta lana!  
Eta biñi belhi Uskalduna!  
Iao! Iao!  
I-a-a-a-a-o-o-o-o-o!

SALTZEN DA

Maolen  
DETCHERRY enian

Atharratzen  
MENDIONDO-SANTZENIAN

Prezioa : B. SOS



### BEGITHARTE HORIEK :

- ⊕ *erran nahi da* : Estiapen hastia *edo* argizagi oso.  
⊙ " Argizagi azken laordena.  
⊗ " Gorapen hastia *edo* argizagi berri.  
⊕ " Argizagi lehen laordena.
- 

### OURTHEKO BESTA KHANBIAKORRAK :

SETUAJESIMO, *baranthailako* 14<sup>an</sup>; — HAOSTE, *martchoko* 3<sup>an</sup>; — BAZKO, *aphirilako* 18<sup>an</sup>; — ERROGAZIONIAK, *maiatzeko* 24<sup>an</sup>, 25<sup>an</sup> eta 26<sup>an</sup>; — SALBATORE, *maiatzeko* 27<sup>an</sup>; — PHENTEKOSTE, *arramaiatzeko* 6<sup>an</sup>; — BESTABERRI, *arramaiatzeko*, 17<sup>an</sup>; — ABENTUKO LEHEN IGANTIA, *azaroko* 28<sup>an</sup>.

---

### LAOR THENPORAK :

Martchoko 10<sup>n</sup>, 12<sup>n</sup> eta 13<sup>n</sup>. } Buruilako 15<sup>n</sup>, 17<sup>n</sup> eta 18<sup>n</sup>.  
Arramaiatzeko 9<sup>n</sup>, 11<sup>n</sup> eta 12<sup>n</sup>. } Abentuko 15<sup>n</sup>, 17<sup>n</sup> eta 18<sup>n</sup>.

---

### EKHI ETA ARGIZAGI ULHUNTZIAK :

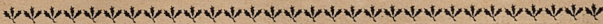
Ekhi ulhunte phartezkoa *baranthailako* 1<sup>an</sup>; ezta ikhousiren Uskal-Herrian. — Ekhi ulhunte osoa, *uztailako* 29<sup>an</sup>; ezta ikhousiren Uskal-Herrian.



OBSERVAT

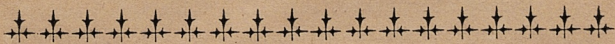


HANITCH KHASU HOUNI



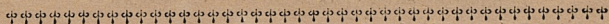
**Z**IBEROUKO armanaka eginik da bi kartillaz algarreki josirik. Lehena, mehe mehia, hamabi hilabeteren egunaria dena, ourthiaren urhentzian berheztekoa da nahidenaren egiteko. Bigerren kartilla edo phartia, mintzo dena istoriaz, aholku hounez laboriarentako, errezetaz, etc., harek ourthe oroz behar du begiratu arrankurareki. Hollak markaturik dutu bost ourthez arrount. Bigerren arraldia, 1893<sup>an</sup> hasirik, aorthen urhentzen da.

Bost ourthe hountan eman zathien edirengia hountarik landan emaiten dugu. Nahi dianak kartilleki josi ahalko du.

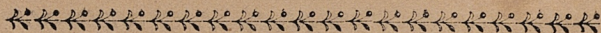


1893-1897

OURTHETAKO ARMANAKEN EDIRENGIA



Aita Sainthiaren erakaspenak.....	1, 33, 65, 97,	129
Mous de Etcheverry deputatia.....		4
Kongregazioniak eta gobernia .....		7
Errelijonia eta gobernia ; aphezak tribunaletan.....		10
Botz emailen eginbidiak deputatukan.....		12
Oraiko eskolak.....		16
Ligiko Zubia.....		19
Julien enperadore arnegata.....		36
Jaon Lavigerie, kardinala.....		38



Legarrak eta Frantziako zorra.....	41,	74
Fabriketako lege berria.....		44
Aphezak soldado.....		48
Santa Graziaren istoria .....		52
Jaon Esponda aphezakupia .....		67
Eskola khiristiak .....		70
1894 zen ourthia.....		78
San Blasi .....		79
Harizpe, marechala, eta Uskaldun chazurrak.....		100
Eskolatik presountegiala.....	105,	135
Legar berriak eta daigun jesaitia.....		108
Sant Antoni.....		113
Mousde Gorritepe Mendiko erretor zena.....		131
1896 den ourthia.....		139
Pelotakaz .....		142
Istoria, erasi, khountu zahar.....	30, 63, 94, 125,	158

Laborantchaz :

Uzten berriak, 1892 <sup>ik</sup> eta 1896 <sup>ala</sup> ..	22, 56, 85, 119,	150
Bazkagei berribat.....		25
Ogien mondolletan ezartiaz.....		27
Sagar ardoua.....		29
Laborarier akolku.....		59
Noula emenda lur sagar uzta .....		61
Lurren utzulziaz.....		88
Laboraribaten egiteko .....		91
Laborari botigoak edo sendikatak.....		121
Aihenaren eritarzunbat : arrota.....		153
Tresna berri .....		156





## OURTHARILA

Egunak luzatzen dira oren batez.



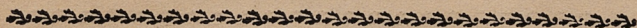
- a.b. 3<sup>n</sup>, goizanko 6<sup>or</sup>. eta 13<sup>min</sup>
- ☽ l. l. 10<sup>n</sup>, arratseko 9<sup>or</sup>. eta 55<sup>min</sup>
- ☾ a. o. 18<sup>n</sup>, arratseko 8<sup>or</sup> eta 26<sup>min</sup>
- ☿ a. l. 25<sup>n</sup>, arratseko 8<sup>or</sup> eta 18<sup>min</sup>

## BARANTHAILA

Eg. luzatzen dira oren 1 eta erdiz.



- a.b. 1<sup>n</sup>, arratseko 8<sup>or</sup> eta 23<sup>min</sup>
- ☽ l. l. 9<sup>n</sup>, arratseko 7<sup>or</sup> eta 35<sup>min</sup>
- ☾ a. o. 17<sup>n</sup>, goizanko 10<sup>or</sup> eta 20<sup>min</sup>
- ☿ a. l. 24<sup>n</sup>, goizanko 3<sup>or</sup> eta 53<sup>min</sup>



- |  |   |
|--|---|
| <ol style="list-style-type: none"> <li>1 Ostirale.</li> <li>2 Neskanegun.</li> <li>3 <b>Igante.</b></li> <li>4 Astelehen.</li> <li>5 Asteharte.</li> <li>6 Astizken.</li> <li>7 Ostegun.</li> <li>8 Ostirale.</li> <li>9 Neskanegun.</li> <li>10 <b>Igante.</b></li> <li>11 Astelehen.</li> <li>12 Asteharte.</li> <li>13 Astizken.</li> <li>14 Ostegun.</li> <li>15 Ostirale.</li> <li>16 Neskanegun.</li> <li>17 <b>Igante.</b></li> <li>18 Astelehen.</li> <li>19 Asteharte.</li> <li>20 Astizken.</li> <li>21 Ostegun.</li> <li>22 Ostirale.</li> <li>23 Neskanegun.</li> <li>24 <b>Igante.</b></li> <li>25 Astelehen.</li> <li>26 Asteharte.</li> <li>27 Astizken.</li> <li>28 Ostegun.</li> <li>29 Ostirale.</li> <li>30 Neskanegun.</li> <li>31 <b>Igante.</b></li> </ol> | <p>ZIRKONZISION</p> <p>s. Makaire.</p> <p><sup>sa</sup> Jenevieva.</p> <p><sup>sa</sup> Fausta.</p> <p><sup>sa</sup> Amelia.</p> <p>APHARIZIO.</p> <p><sup>sa</sup> Melania.</p> <p>s. Luzien.</p> <p>s. Julien.</p> <p>s. <i>Marzien</i>.</p> <p>s. Teodoso.</p> <p><sup>sa</sup> Taziena.</p> <p>s. Leonze.</p> <p>s. Hilera.</p> <p>s. Phaole, erm.</p> <p>s. Marzel.</p> <p>s. <i>Antoni</i>.</p> <p>J. Phetir. Err. Jartia</p> <p>s. Kanut.</p> <p>s. Fabien eta Sebast.</p> <p><sup>sa</sup> Añes.</p> <p>s. Bizente.</p> <p>A. B. Ezkontz</p> <p>s. <i>Timote</i>.</p> <p>J. Phaoler kon.</p> <p>s. Polikarpe.</p> <p>s. Johane Kris.</p> <p>s. Amadeo.</p> <p>s. Franz. Sal.</p> <p><sup>sa</sup> Martina.</p> <p>s. <i>Petiri Nol</i>.</p> |
|--|---|

- |   |   |
|---|---|
| <ol style="list-style-type: none"> <li>1 Astelehen.</li> <li>2 Asteharte.</li> <li>3 Astizken.</li> <li>4 Ostegun.</li> <li>5 Ostirale.</li> <li>6 Neskanegun.</li> <li>7 <b>Igante.</b></li> <li>8 Astelehen.</li> <li>9 Asteharte.</li> <li>10 Astizken.</li> <li>11 Ostegun.</li> <li>12 Ostirale.</li> <li>13 Neskanegun.</li> <li>14 <b>Igante.</b></li> <li>15 Astelehen.</li> <li>16 Asteharte.</li> <li>17 Astizken.</li> <li>18 Ostegun.</li> <li>19 Ostirale.</li> <li>20 Neskanegun.</li> <li>21 <b>Igante.</b></li> <li>22 Astelehen.</li> <li>23 Asteharte.</li> <li>24 Astizken.</li> <li>25 Ostegun.</li> <li>26 Ostirale.</li> <li>27 Neskanegun.</li> <li>28 <b>Igante.</b></li> </ol> | <p>s. Iñazio.</p> <p>KHANDERALLU</p> <p>s. Blasi.</p> <p><sup>sa</sup> Jana, Val.</p> <p><sup>sa</sup> Agata.</p> <p>s. Aman.</p> <p>s. <i>Romual</i>.</p> <p>s. Johane Mat.</p> <p><sup>sa</sup> Apolina.</p> <p><sup>sa</sup> Eskolaztika.</p> <p>A. B. Lourdakoa.</p> <p>s. Tita.</p> <p>s. Jilbert.</p> <p><i>Setuajesimo</i>.</p> <p>s. Faosti.</p> <p><sup>sa</sup> Juliena.</p> <p>s. Hiji.</p> <p>s. Flavien.</p> <p>s. Konrad.</p> <p>s. Eucher.</p> <p><i>Setsajesimo</i>.</p> <p>J. Petir. Ant. Jart.</p> <p>s. Petiri Dam.</p> <p>J. MATHIAS, ap.</p> <p>s. Zezaire.</p> <p><sup>sa</sup> Batilda.</p> <p><sup>sa</sup> Onorina.</p> <p><i>Kinkajesimo</i>.</p> |
|---|---|



MARTCHOA edo OSTAROA

Egunak luzatzen dira 2 orenez.



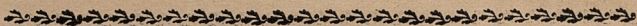
- a. b. 3<sup>n</sup>, eguerdi eta 6<sup>m</sup>.
- ☽ l. l. 11<sup>n</sup>, arrastiriko 3<sup>or</sup> eta 38<sup>m</sup>.
- ☾ a. o. 29, arratseko 9<sup>or</sup> eta 37<sup>m</sup>.
- ☿ a. l. 25<sup>n</sup>, eguerdi eta 9<sup>m</sup>.

APHIRILA edo JORRAILA

Eg. luzatzen dira oren 1 eta erdiz.



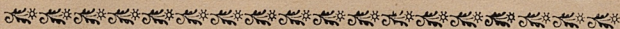
- a. b. 2<sup>n</sup>, goizanko 4<sup>or</sup> eta 32<sup>m</sup>.
- ☽ l. l. 10<sup>n</sup>, goizanko 8<sup>or</sup> eta 36<sup>m</sup>.
- ☾ a. o. 17<sup>n</sup>, goizanko 6<sup>or</sup> eta 34<sup>m</sup>.
- ☿ a. l. 23<sup>n</sup>, arratseko 9<sup>or</sup> eta 57<sup>m</sup>.



1 Astelehen.	s. LEON, Baion.	1 Ostegun.	s. Huges.
2 Asteharte.	s. Zinplize.	2 Ostirale.	J. K. Odol Prez.
3 Astizken.	HAOSTE	3 Neskanegun.	s. Richart.
4 Ostegun.	s. Kasimir.	4 <b>Igante.</b>	PASIONIA.
5 Ostirale.	Elhorr. Kbor.	5 Astelehen.	s. Bizeto Ferr.
6 Neskanegun.	s <sup>a</sup> Koleta.	6 Asteharte.	s. Sisto.
7 <b>Igante.</b>	GOROZUM 1 <sup>a</sup>	7 Astizken.	s. Herman.
8 Astelehen.	s. Johane J.	8 Ostegun.	s. Albert.
9 Asteharte.	s <sup>a</sup> Frantzesa.	9 Ostirale.	A. B. Dolor.
10 Astiz. IV Th. B.	40 Martirak.	10 Neskanegun.	s. Makari.
11 Ostegun.	s. Konstanti.	11 <b>Igante.</b>	ERRAMU.
12 Ostir. IV Th. B.	J. K. Lantza eta Itz.	12 Astelehen.	s. Jules.
13 Nesk. IV Th. B.	s <sup>a</sup> Ufrasia.	13 Asteharte.	s <sup>a</sup> Ermenegild.
14 <b>Igante.</b>	Gorozum. 2 <sup>a</sup> .	14 Astizken.	s. Justeñ
15 Astelehen.	s. Zakaria.	15 Ostegun.	Osteg. Saintu.
16 Asteharte.	s. Ziriaka.	16 Ostirale.	Ostir. Saintu.
17 Astizken.	s. Patrik.	17 Neskanegun	Nesk. Saintu.
18 Ostegun.	J. Gabriel, ark.	18 <b>Igante.</b>	BAZKO.
19 Ostirale.	s. JUSEF.	19 Astelehen.	s. Leon IX.
20 Neskanegun.	s. Joakimo.	20 Asteharte.	s. Teotimo.
21 <b>Igante.</b>	Gorozum. 3 <sup>a</sup>	21 Astizken.	s. Anzelmo.
22 Astelehen.	s. Kiktruda.	22 Ostegun.	s. Soter eta Kaiot.
23 Asteharte.	s <sup>a</sup> Pelajia.	23 Ostirale.	s. Jorji.
24 Astizken.	s. Agapit.	24 Neskanegun.	s. Zerazi.
25 Ostegun.	A D. M. ANONTZ.	25 <b>Igante.</b> 1.	J. MARK, Eb.
26 Ostirale.	J. K. Zaori Sk.	26 Astelehen.	s. Klet & Marz.
27 Neskanegun.	s. Johane Dam.	27 Asteharte.	s. Zerazio.
28 <b>Igante.</b>	Gorozum. 4 <sup>a</sup>	28 Astizken.	J. Phaole, K.
29 Astelehen.	s. Pastor.	29 Ostegun.	s. Petiri, m.
30 Asteharte.	s. Amadeo.	30 Ostirale.	s <sup>a</sup> Katalina.
31 Astizken.	s. Benjameñ.		



## AITA SAINTIAREN ERAKASPENAK



**B**HOTZIAN dien guziek Eliza, egiaren habe eta egarzola denarekin bat izatia, ehi baztertuko dira libertatia hitzamaiten diengezur ountzi beraiez sokhiduraren pian diren heterik. Haboro dena Elizan den jinkozko indarraz berak phartelianturik, goithuko dutie zuhurtarzunaz nahikhiden inganioak, eta korajiaz haien borthiztarzunak.

Aoher lizate ikhertzia noula eta zer heñetan katholicoen arteko aharrek erazi dutien oraiko egitekoen urhatsak. Bena erran daiteke balukiela gaichtoek bekhoki gutiago, eta etzukiela hainbeste arrabaska athetu, karitatziaz ari den fedia tinkago eta biziago izan baliz arimetan, eta ezpaliz agitu hañ lazukeria handibat Elizak ezari azturer jarraikitzeke. Jinkoak detsala joan direnek erakats dezen geroan zuhurkiago kobratzen !

Oraiko bizitziaren arteko egitekoetan sarthuko direnek bi gaintiri beharko die ihesi egin artha handienarekin : hourak dira zohogi izuna (edo prudentzia falsa) eta behargabetarik burhagertzia.

Badirade ouste beitie eztela houn agerian buhurtzia photeretsu eta jabe den gaichkiari, beldurrez, dioienaz buhurtziak gehiago ozki eraz ditzan gaichkigiliak. Halako gizounak Elizaren althe edo aitzia dira? Erran ezliraiteke. Ezi, aldebatetik, katoliko sinhestiaren jarraikizale agertzen dira ; bena ber denboran nahi lukie Elizak haizu eitzia ditzan hari aitzia doatzen erakaspenn batzu. Hasperenez ari dira fediaaren galtze eta aztura hounen sokhiduran gañen ; bena eztie den gutieneko

acholik halako gaitzari sendagallu zerbaiten ekharteko, eta ere ezta bekhan agitzen noun ezdutien sordeizten, edo mugagaintizko lazukeria, edo echabatze galgarribatez. Eztie ihour ere haizu eitzen Elizarentako dien amoriaz dudatzera, eta bethi badie zerbait mespere-tchu agertzeko Aita saintiaren eretzian.

Gizon hoiien zohogia (edo prudentzia) da egiazki Jaon dona Phaole apostoliak deitzen ziana aragiazko zohogia, eta arimaren herioa, ezpeita eta izan ezpeitaiteke Jinkoaren legiaren pian. Ezta deus gutiago houn denik gaichkiaren itzal erazteko holako zohogia baizik.

Ezi, etsaien geia da, eta haietarik hanithek goratik aithortzen die, berbera egiazko den errelijione katolikoaren zaplatzia. Hortaratzeko ezta deus eraziko eztiarik. Beitakie hanitch ountsa haboroago ikhara eraziko dutiela nahikhidiak eta hanbatenez ehiago burutuko dutiela bere gei galgarriak.

Arren « maite dienak aragiazko zohogia », eta uduri erazten eztakiela khiristi bakhoitzak izan behar diala Jesus Christen soldado pherestubat; gogoan dienak goitzaler emaiten diren dohañen ukheitia, ihabaliak bezala bizitez eta gudukan ez pharte hartez; hourak eztirade gaichtoen armadari buru egiteko houn, bena orano laguntzen dutie.

Beste elibat, aitzitik, eta hanichtto dira, gorthura izunbatek erazirik, edo, mesperetchugarriago lizatiana, bere kobratzeko gisaren arao eztiren gogoan agertzez haiena ezten jabe goabat hartzen die. Ouste die Eliza kobratu behar dela beren gogoer eta nahier jarraikitzez, hañ ountsa noun nekez egarten, eta nahigabatarik ounhesten beitie hetarik baztertzen direnak. Gizon haien indarkak aohar dira eta berak gorago aiphatiak bezañ mesperetchugarri.

Hala aritzia ezta zuzen den jabegoari jarraikitzia; jabegoa haren ukhatzia da eta emaitia zuzengaber, egiazko ebaskeribatez, alkhategoa espiritualaren pho-



teriak, Jinko hounak berak bethikoz bere Elizan ezari eta ihourk lañoki haots ezlirokian ordriaren damu handitan.

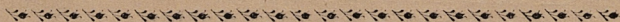
Ouhouratu dirade, gudukala deithurik hartara joaiten direnak, azkarki ouste dielarik behargabiaren indarrak badukiala urhentzebat, eta goithurik datekiala egun batez, zuzenaren eta erreljioniaren saintutarzunaz. Berthute zaharraren araoka ari dira, erreljioniarren begiratzeko gudukatzez, berheziki khristigoarithaigabe eta bekhoki handienarekin jatzartzen, eta bere photerian eroririk den Aita Saintia halaber therritatzen dian khidegoaren aitzia.

Holako gizounak lehiatuki jarraikitzen dira obedienziazko cheder, eta beraortarik eztie deus erazten. Malsotarzun mengoa hori, iraitte eta koraje tink batekin, beharrak dira katoliko guzietan, deusetan ere ezditian ukha zer naki gaitz boullta gerthapenek erazirik.

Hartakoz ountsa nahi gunuke guzien arimetan barnaki sartzen ikhousi, Jaon dona Phaolek deitzen diana ezpiritiazko zohogia (edo prudentzia). Berthute horrek ikhasten deiku, bizitze hountako egitekoen kobratzian, ikhousgarrizko heñ doibatetan edeiten, etsimentiala bai beldurriala bouklatzen gutian bihotgabiaren eta burhagertze aoherbaten artetik.



### MOUS DE GORRITEPE, ERRETOR ZENA



**A**ORTHEN hil izan da Ziberouko aphez ouhouragarrienetarik bat eta orotako zaharrena : Mous de Gorritepe. Barkochen sorthurik 1808<sup>an</sup>, apheztu zen 1834<sup>an</sup>, maiatzeko 24<sup>an</sup>. Haren arima ederra utzuli da Jinkoaganat azken baranthailako hamazazpian arrastiriko bi orenetan. Luzaz eri egonik zen, eta egun

hartan, boullta gaichtobatek harturik, jaon bikaria azken othoitzer ari zelarik, hil da hañ eztiki, ezpeitira oh artu azken hatsa eman dian mementoaz. Hartan galze handia egin du goure aphezkuiperriak : ezi aphez jakintsienetarik eta saintienetarik bat zen.

Haoste egunaz egin zien haren ehortzeta. Parropia-koak oro han ziren, Maole kantonadako aphezak eta Atharratze ungunetako haboroak bere doienarekin. Mezatik landan, Maoleko jaon archipretrak haren ilhotsa eman du hitz gutiz eta mintzo zelarik nigar ountsatto izan da.

Goiz danik joan zen Oloroeko kolejoalat ustudiatzera eta bethi hanko eskolatiar hounetan bilhatu. Bena seminario handian baizik etzen agertu zer gizoun zen. Mous de Saint Guilyk, hanko gehienetarik bat, eza-gutzale houn, eztzian luzatu haren arramarkatzia, eta teologian eskolier jakintsiena edukitzen zian. Aphezgoako jakitatek etzien neke unerik haren enthelegu bizi, erne eta zorrotzarentako.

Apheztu, eta nahiz hari ohartu ziren eliza katradaleko, igorri zien bikari Maoleat. 1834<sup>an</sup> zen. Bost ourtheren buruko Mendiko erretortu, eta hantik etzen aldatu behar. Haren gehientako ezpazen hori igarangiabat bezala baizik zerbait kargu goragoetara, gogoan hartu zian han zukiala bere muga. Haren enthelegu zabalak, jakitate eta berthutek hel erazi zukien aphezkuiperriko kargu goragoetat, eta Jaon Lacroix zenak eskeintu zeitzon zounbait ez aphurrenetarik. Bena ororentako ezian baratu. Deusek ere eztzian Menditik joaitera erazi ahal ukhen.

Aphezkupiak ezin goithuz erretorarren gutinahia dohaintu zian han berian. Eman zeitzon ouhoure elibat, egin vice-archiprêtre eta kalonje. Azken kargu hounen markak ezutu behin baizik ezari, aphezkupia jin zenian Mendia, haren aitziniala joaiteko, eta orano etzen hartaratu, adichkide haien emaile zenak, ountsa eta ountsa othoiturik baizik.

Zer erranen dugu orai erretorgoa, berrogeita hamazazpi ourthe iraň dian horrez? Bizi izan da bere aphez etchian fraidebat komentian bizi den bezala. Etzen hantik jalkhitzen elizalateko baizik, eri ikhousteko, eta zounbait paseiu tchipi batzutako. Etzen parropiako



mugetarik aitzina joaiten, eta harentako mundia oro Mendin zen.

Etzen khumitez ihourat ere joaiten, bena berak gogo hounez bestiak khumitatzen zutian eta batere ez gairchki tratatzen. Zer nahi thenorez ager litian haren etchera, bethi batzarre houn egiten zian. Lehenagoko

denboretan bezala hartzen zutian jiliak, grazia ezinago houn eta jeneroustarzun mugagabe batekin. Haren mahañian jarri direnek badakie zerbait.

Egun oroz, udan negian bezala, elizan zengoizanko sei orenetako berantenez Han zegoan goizaldi pharte handiena, berheziki katichima egin behar zianian, eta egiten zian astian zounbait aldiz. Maite zian hanitch erreligionaren gañen haorren eskolatzia : jakintsu tchípielibat bilhatzen ziren. Ehi ezagutzen zutien haren katichimankan izanik zirenak.

Arrastiri oroz ere bazoan elizalat Sakramentu saintiaren aitzinian zounbait orenen eroaitera, han erraiten zutialarik ofizioa eta konderak. Hobeki urhent ziroana hain ountsa hasirik zen eguna ?

Hanitch gorthurareki mintzo zen pheredikagiatik : bizio gaichtoak, nahaskeriak eta eskandalak zehatzen zutian apostolubatek egin lukian bezala. Bere aphez ezinago chuchenezko bizitzia zelakoz mintzatzen ahal zen bere hounian eta eztziren bethi haren erranak balakiak, hullanik ere. Behin beno haborotan deithoratu ziren eta deithoratuko haboro orano, ezipaliz haren bizitzia izan erraiten zutianen arao. Ari zenian oro behatu behar ziren, eta elhestazaliak bertan ichil erazten zutian. Behin berettera joaiten beitzeron sakristiñalat pherediku denboran, utzulerazi zian erraiten zerolarik : «Egon zite heben zu ere, baduzu bestek bezain beste entzun beharra.»

Kobesatzen zianian bestelakorik zen : han pheredikagian bizi zen bezain ezti.

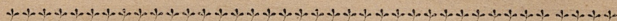
Ihoun ere ezte eliza saintiaren errespetia noula Mendin, haren arrahentarzunari eskerrak. Hanbat sordeiz, gutiñibat ere ahasten zianarentako ; bazian zalhe orhiterazlia.

Orok bazakien zouñen guti etchekiten zen mundu hountako gaizer, eta zouñen gogo hounez emaiten zian bazutianetarik. Praobe hil da praobe bizitu zen bezala.

Houn zen zerbait erranik izan ledin aphez saintu eta houn (zounbat nahı garratz artetarik) haren gañen. Jinkoak detsala Ziberoak eman dezan houra zen bezalakaphez hanitch, eta Mendiko parropiak begira dezan haren etsenplu eta erakaspenen orhitzepena !



## ESKOLATIK PRESOUNTEGIALA



**I**KHOUSI dugu azken armanakian zer huntzeria zadukan gorri aiphatu eta ministro ohibaten erranak : « Egiguzie eskol'etche, orano eskol'etche, bethi eskol'etche : ezi eskolabat haborok egiten du presountegibat gutiago. » Ikhousi dugu noula eskol'etche haboro eginbadie, gaichkigiliak ere zinez emendatu direla, eta orano lehen beno gutiago araoka hatzamaiten dielarik.

Eztu aspaldi goberniak inprima erazi dıala herrieskoletan emaiten den erakaspena zertan zen 1894-5 ourthian. Harartinoko bost ourthetan eskola laiko publikoak emendatu dira mila eta hirour hogeı eta bostez ; fraide eta serora eskola publikoak (beita orano hetarik), aphaltu dira bederatzu ehunez hullan. Arte hartan egin die bost ehun fraide eta serora eskola libro. Bazen orotan, azken ourthiaren urhentziari buruz, 15 mila eta 772 fraide eta serora eskola libro, 3 mila eta 57 eskola laiko libro (hourak ere tchipitzez ari dira), 5 mila eta 861 fraide eta serora eskola publiko, eta 61 mila eta 619 eskola laiko publiko.

Ikhouston den bezala ezta eskola mentsik ; eta ez orano aski, dio khountu hoiem emailiak. Beharko da bestalde budjetian sar erazi hogeita hamarbat miliou despendio haborokin errejenten phakien gorentzeko. Herri eskoletan emaiten den erakaspentak jadanik

jaten beitu ehun eta 85 miliou, bertan iretsiko du berrehun eta 15. Eta eskol'etchen egiteko jesaiten intresa berrogeita hamar miliou beita, botian badate berrehun eta 60 miliouren gastia.

Zertara heltzeko horik oro? Goberniak eskolatu nahi dutialakoz haor guziak, hobe bilhakaturen direia? Eskola etche haboro bada, bai, gaichkigile haboro ere.

Bena berheziki izigarri eta nigar egingarri dena da gazterian direla gehienik bilhatzen gaichkigiliai emendatuz. Houna gobernuko gasetan berian (*Journal officiel*) harturik chifru zounbait; erakousten die laor ourthetan barnen zounbatez hamasei ourtheren peko gaichkigilen nonbria handiturik den.

Mouthikoetan	1886 <sup>an</sup>	khountatzen zien	4937	kriminel
»	1887 <sup>an</sup>	»	»	5781
»	1888 <sup>an</sup>	»	»	6342
»	1889 <sup>an</sup>	»	»	6743
Neskatiletan	1886 <sup>an</sup>	»	»	659
»	1887 <sup>an</sup>	»	»	951
»	1888 <sup>an</sup>	»	»	1009
»	1889 <sup>an</sup>	»	»	1097

Tribunaletako aferen chifriak ere berhoula goraturik :

1838 <sup>an</sup>	izan ziren.	79,000	afera.
1888	— — . . . . .	231,000	—
1890	— — . . . . .	247,000	—
1894	— — . . . . .	253,000	—

Chifru horik ezin ukhatiak dira, goberniak berak emanik; geroztik ountsaz emendaturik dira, eta ezta-  
kit nouiz baratzen diren. Eta eniz mintzo nour bere burien erhaile direnetzaz. Haietarik izan da bethi eta izanen ere, bena eskola berriak ezariz geroztik hanit-  
chturik dira: ezi balinbazen 4,690, diala hoheitabost

ourthe, bazen 1889<sup>an</sup> bietan haboro kasik, 8,180, eta 1893<sup>an</sup> khountatudie 9,200. Eztira berere jente gehi-  
tiak bere burien erhaile : bi zentzutako hamabi eta  
hamazortzi ourthetara dranoko gaztiak badira, lehe-  
nagoko denboretan ezeptizen menturaz bat berrogei  
ourthez.

Eztaiteke besterik ; oraiko bizitzian jentiak eztu kasik  
beldurrik jandarmentako baizik, eta gaichkia egiten  
esparantchareki, hourak ere gizon direlako, eztrate-  
kiela hatzamanik.

Bena gaichkia hola handitez badoa, nourk du oge-  
na ?

Beha gitian, jakiteko gobernaren althekoer. Gober-  
nutiar gasetegilebatek chifru gorago ezari tudan hou-  
rak eman, eta izkiribatzen zian : Oraí gaichkia eginik  
da ; egunko eguneko bizitzian eztakie nekezalek bath  
egiten ; aberatsa ezta nekezaliaz arrankuratzen ; ezta  
haboro ountsaren maiterik, ez eta geroko bizitziaren  
beldurrik. Errelijioneko sinheste ederrak idoki tie  
oraiko gizounen bihotzetarik, eta deus ere eztie ezari  
haien ordaritako ; karitatia den berthute ederra gutit-  
zez badoa eta ezta orotan bekhaizteria baizik. Arren  
goratik erraiten dugu gaiza houn ororen irallzaler :  
gabetzen dutienian gizounak urgaiagarri diren sinhes-  
tez, eginbide hersibat dela zerbaiten ordaritako emai-  
tia. Eta handizki ogendun dirade herriaren eretzian,  
bere lagunak igorri dutienak munduko gorabehereta-  
rat, aiherkuntiak, bekhaizteria eta plazer galgarrien  
egarria bihotzian. »

*Le Temps* den gaseta halaber mintzo zen diala zon-  
bait hilabete : « Eskolatiarrentako mourala (katichi-  
maren ordari ezari dien erakaspena da) gaiza hugun-  
garri, behargabetakobat bezala da, buruzagiek ikhas  
erazten diena, bakhoitzaren egingei eta zuzenen tinki  
zaphaturik etchekiteko. Ezta arren handi, hañ apha-  
l edukiten dien jakitiatiak gogoetan ezari deien eginbi-  
den ezagutzia, ukho erazten badie, hamabost hoge

ourthetako gizoun gaztetan, lankhietako eta ostatie-tako etsenplu tzarrek, eta adinak berak daduzkan boullta gaichtoek. Laiko den izenaz egin dugu erreljijonegabe izenaren bardina. Haorren eskolatzetik idoki dugu egiazko berthutiaren ezagutzia, bazterrilat eitzi tugu erreljijoneko sinhestiaren indar ezin ukhatiak... » Horik dira bi gobernutiarren erranak. Bardinetik Pariseko bi alkhatate gehienek izkiribatu die haorren oraiko eskolatzian gañen. Luzegi lizate haien erranetarik izkiribatzia ; bena urhentu gabe nahi dutut heben ezari, hitzez hitz, *L'Instruction Primaire* den errejent eta inspeturren gasetak zioana diala ourthebat : « Populiak dutian hoununiak aphaltzez badoatza ; eta haor kriminelen nonbriaren thai gabe gorentziak deragoka mene handibat algarren arteko bizitziari. Alabena eskolak eztu behar lukiana oro egiten mene hori buhurtzeko ; eta egiaren erraiteko, arimarentako diren errakaspinak errejentek eizten tie, bere eskolierer cholliki etsameñen ountsa eroan eraztia gatik. Azkenian mene horri ihes egiteko, ordu da buhurtzia, eskola tchipietarik hasirik eta gehienetara drano, oraiko izatia inkaratzen dian boulltari. »

Eztut halarik ere erranen eskola berañez gaiza galgarribat dela, eskolak emendatuz geroz gaichkigiliak emendatu direlako. Eskola, beste hanitch gaizarren antzo, houn edo gaichto da, han erakasten denaren edo eztenaren arabera. Bena, ihourk ezin ukhatia eta gorago ikhousi dugun bezala, eskola jinkogaben erazlek edo althekoek aithortzen diena da, eskola edo jakitatia bera eztela aski beitharen hazteko eta chuchentzeko. Bada jakitatebat mundu hontako jakitiatik oro beno beharragoa dena, ikhasten deikuna zer giren, nourat goatzan, eta iferniaz mehatchatzen gutiana, ezpagira goure bizitzian ountsaren arao kobratzen. Oraiko eskoletan ezta aiphu ez Jinkoaz, ez arimaz, ez geroko bizitziatz. Sinheste horik haorrari



idokie tie. Estonatu behar deia arren, mundu hounta-ko egitekoak geroago eta haboroago khordokatzez badaotza ?



## 1896 DEN OURTHIA



**A**RHENTZEN ari den ourthia tchar bada Uskal Herriko laborarientako, ezta politikaz aiphu, hanitchez hobe. Hitzaman zeikien hanitch okherreria chuchentuko zutiela ; fountzian deusere eztie egin. Khanbera biek, berheziki deputatienak, biltzarrenetako denbora oro jan die nahikhiden arteko aharretan. Halaz ikhousi dugu Ribot-en ministerioa erorten, eta haren ordari Bourgeois gorbeltza sartzen ; azken hountarik landan, jin da orai duguna, *Méline*, laborantchako ministroa, gehien delarik.

Meline bere beitharik, lehenago estakuru handia-goak balin bazutian, aski chuchen da eta gogoan hartu du, aldebatetik errepublikatiarren artian diren aiherkunten itzal eraztia, eta bestetik, ororen gañetik, laborarien hounetan aritzia.

Bethidanik hortarik ari izan da armanak tchipi hau eta ountsa nahi gunuke Meline denaren egingeak laborantcharen eretzian ezditian eror lurrialat, eta burutan joan ditian. Bena beldur gira bere gei hounetan baratuko dela.

Ezi baduke traba hanitz, traba hanbatenez handia-goak ezpeita dudatzen ere badirela. Ezta goure oustez behar bezalako potro hartu lanaren hountzeko. Beste khanberabat baliz hel laiteke menturaz zer bait etara ; orai koarekin eztuke hoberik nahi badu majoria begiratu.

Behinkoz badutu bi lan gaitz : Frantziako finantzak

chuchentu gastien ahalaz tchipi eraztia eta laborantchari heltzia.

Finantzen chuchentcheko, behar lizate lehen lehenik, gastien edo joanphiden budjeta arhintu chunbat miloutako behargabe diren gastu elibatetarik. Hala-korik eztiroke Meline denak : ezi gastu haietan nahasirik direnak ezlutuke haboro althe, eta adio majoria. Ezta arren hortaratzeko bidebat baizik, legarren gorentzia. Areta hain dira gorenturik noun aberatsak praobiak bezala ezinturik beitira. Aitzina eman zian hatsarrian arrandan gañeko legarbat ; ezpeitzien houn hartu, ihardetsi zian orobat zeiola, bena laguntu beharko ziela besterik zerbaiten bilhatzen.

Noula egin ziloa handitzez beitoa, badukegu legar berri ; ezi budjetaren hountzaliak bildu direia bai, Finantzetako ministroa hor da kredit berri edo diharu galthobatekin. Behar da hirour miliou *enseignement primaire* denaren zerbitzietako, milioubat eskola etchetako kesa bankarrotari buruz delakoz, esta beste hanitch holako. Erran den ministro horrek nahi lutuke signaduren *légalisations* direnak hounain beste phakerazi.

Aigardentan gañen zounbaitek nahi lukie ezari ezta-ki zounbatez handiagoko legarbat, harek berak eman beiliro miliart baten heña. Legar haren itzalian guber-nuko kargulantak, orai artino sobera sartzen direnak goure egitekoetan, bethi gañian guntuke, nouiz nahi etcheko zokhoetan ikhertzen, gaiaz egunaz bezala. Legar haren medioz, dioie erazlek, gobierniak baluke orai diren ziloen thapatzekoa, eta legar fountsetakoaren ordaria.

Bena zountbat nahi horik egiak izanik ere, eta gizoun zentzatu haboroek dioie erhokeriabat baizik eztela, fountzetako zerga idokirik laborariak hobeki diratekia ? Ezteragokeie zergek laborantchari mene (edo lanjer) handiena. Haboroetan ereitze muta elibat egiten dutie galtzetan, zounbat nahi primak emaiten

dutien. Laborantchako galtziak oro boti heltzen dira laor ehun miliouetara, laborantchak baduke orano hirour ehun miliou galze. Zergen tchipitzia houn balinbada, ezta aski. Segur bi ithegunetan den hamar liberaren unguruneko legarra gora da; bena ezta teke gaitza handi alhorrak mouzkin ederra emaiten badu. Ezta arren legarretan minik handiena. Orano laborariak mouzkin ederrik idokiten du kabaletarik; bethi hala datekia? Hurrunago aiphatzen dutugun Ameriketako kabalen sartziak bertan tchipi eraziko dutie, deusetaratuko ere behar bada, ezpada horri gobernia ohartzen.

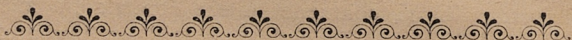
Ourthe hountaz mintzo girenaz geroz dugun bihitz Uskal Herrian izan direnez. Bada Ziberoan franko herri aldatu beituie kontseller haboroak. Azkenekoz sartzen zaie gogoan botz emailer ezte la azki gobernukoen althe izatia egitekoen burutan joan erazteko. Atharratzeko kantonadan berheziki chouriak burutu dira herri handienetan; zerentako ezte la burhagertu Atharratzen berian eta Larrañen? Segur sarthuko ziren bat edo beste kontsellu hoietan, Atharratzekoan phuru.

Erran behar dugu hola ari izan badira Ziberotarrak, eskerrak behar dutugula Jaon Renaud d'Elissagaray denari. Han hebenka egin dutu pherediku ederrak, eta orotan, herri tcharrenetan ere jentiak jin zaitzo saldoka behatzera. Ezari dutu kartilla tchipibatetan oraiko gobernukoen gainti gehienak, eta goure laborariak, ountsa eskolaturik, ezdutie heben harat bere buriak eitziko noula nahika erabiltera.

Uskal herriaz mintzo nizanaz geroz etzait ahatze behar goure Herriko bi deputatiak, ordartino mutu izan baziren khanberan, mintzatu direla; ezte la egin pheredikagiatik, ezeta ezte ziren pheredikiak luze bena ahoa zabaltu die. Gouria aiphatzeko, Jaurès deputatiak galtho ari beitzen eia bere departamentian bezala bestetan ere ministroaren egin geiak bardin zire-

nez, erran du : *Nous l'espérons !* Nahiz etzen elhesta luche, khanbera esker zolakoak zinez bola erazi dutu haren erranak. Dioie, laor ourtheren buruko, khanberalat utzultzen balinbada badukiala beste hori uduriko arrapostubat emaiteko.

Goure departamentuko deputatiak ichil zirelako fama orozbatkoz hola galdurik dateke. Hatik egiaren erraiteko, nihaorek ikhousi eta entzun beitut, aiphatu egun hortan beno lehen batak ahoa zabaltu zian. Houna nouiz eta noula. Behin deputatiak bildu ziren. Biltzarren hatsarrian etziren erdiak baizik : aitzina eman zien halere bakhoitzak bere lanari. Goure gain-tiko houra, araoz ezpeitzen barnia hutsik, lokhartu zen eta han zegoen jargia gibelari arrimu, erdi etzanik, besoak kurutchaturik sabelgañen, nouiz eta zerbaitek iratzarririk, izigarriko aharraosibat egin beitzian. Oro utzuli, hañ beitzen handi herotsa, eta erriz lehertu, deputatiak oro, bestiak beno haboro. Aharraosiaren egilia zoroturik bezala, bazterretarat sos, ezpeitzen dudatzen ere-agitu zenaz. Han ziren deputatu haboroak ordian, etzielakoz lagun houra ezagutzen, bata bestiari : « Eta zouintakoa da hori ? » Azkenekotz jakin zien. Eztereiziet erranen nik ere nour den ; bena galtha ezazie ; bada jente, hori dakianik.



## PELOTAKAZ

~~~~~

**A**ZKEN agorri-la urhentzian izan dira Lestarreko plazan pelota partida ederrak. Dioie zounbaitetek pelotakari haboroak egin ahal zukienaren petik egon direla : halere joku ederrak ziren eta ezgira Ziberoan kostumaturik halako usu ikhoustera. Dugun zerbait pelotakaz gazterian pelotaren amorioa

phitz erazteko, ahal bada. Ezi oraiko denboretan ezta goure herrian jokulari aiphaturik bakant elibat bai-zik, saldoka badenian Laphourdi altian.

Nourbaitek izkiribatzen zian diala bi ourthe Dona Johane Lohitzuko jei ederretarik landan : « Ikhusiko othe dugu sekulan gehiago Frantzian segurrik holako arrabot partidarik ?... Akabo dira oraietik pelotari Frantziakoak. Egia erraiteko irañ ere badie orano gelditzen zaizkun zahar horik. Biha Chilhar, Patzola, Ottharre eta Ciki ; hoiek phuru luzaz chutik eduki die goure ouhouria, eta guziek ouhoure zor deriegu.

« Gazterik bada, etzaie ihountik landan agertzen : ez Ziberoran ; ziberotarrak begode dantzari ; — ez Bachanabarren ; Bachanabartarrak gaskouintzez doatza geroago eta haboroago ; — eta Laphourdin, aldiz, oraiko gaztiak nahiago dira, pelotan ari beno, ostatu zokhotan higatu eta zorotu. Bleka hortan azkarki ari dira zounbait, badaiteke. Houn da segur hori arrabotian aritzeko plaza aski luzerik ezten herrietan ; bena diot berriz ere, zerda blekako partidarik ederrena arrabotekoaren altian, herribatetan chit eliza bestaren ouhou-  
ratzeko ? »

Ziberoko plaza guziak, batez bestiak, llabur dira, eta haietan eztaiteke blekarik baizik egin. Maoleko arrabotia ere orai berri goratu eta zabaltu, bestetako hurruntik jin jokularien gatik. Aldatze horrek eraziren dutia arrabotian eta bota luzian arizaliak ? Nahi nuke holako esparantchabat hazi gogoan, bena hain da frantzimanturik edo biarnesturik Ziberoko hiri gehiena, noun beldur izateko beita uskarareki itzal dadian goure joku zaharraren tchestia. Plaza ederra badate ja ari nahi dukianarentako.

Jokukariek dioie eta bethi erranen ere, araoz, blekako jokiak ezdukiala sekulan arrabotekoa balioko : Ameriketako eta Espanako gisa, bere saihetseko pharete handirekin ;... hounaintiko zounbait trinketen antzo, bere bi taolet eta laor pharetekin ; blekako jo-

kia indarkako jokubat da, adreziatzko beno. Trinketeko sare-joaz kanpo, bethi kasik ukhaldi berak, azkar eta eder, buruko kalkul hanbatik ez, zouñek luzazkiago jo houniala, ala aidetik ala phounpatik, ala errebesetik, eta azkenian, zouñek hatsa iraikorrago.

Lestarreko azken bleka esku hutsezko partidari es-tugu ikhousi, bena izan da zouin eretzetan, phuntu ehun eta zazpi kolpu, edo haboro ere, irañdienik. 60 edo 70 ukhalditako phuntiak nouiz nahi baziren Dona Johane Lohitzuko partidari. Gogoan duzie zer leher aldiak bildu dutien blekari hoiek.

Ikhousi die ere diala aspaldichka, holako partidabat mendiaz bestaldeko herribatetan, Azpeitian: phuntu bakhoizetik landan, urhentzialat, jargiak behar beitzutien ekhari, hatsez asetzeko, lao blekan arizaler. Berrogeietan egin partida, hogeia eta hamarna behar izan zen phartitu bi oren eta erdiren burian. Areta español pelotariak ihize gaitzak dira.

Erran behar da, halere, holako blekari gaitzen arteko partidaren ikhousia eder dela, nahi bada bethi jo ukhaldi berak direnegatik.

Lege zaharreko pharete aphaagoekin, hersiagoekin, saihets gabekoekin eta haien gradoko barna zolekin, halako dira Ziberoan, adrezia eta chikana haboroekin, eta ere llaburkiago hount diraitezke phuntiak.

Lehenagokoak ari baziren pelotan zour phezabatekin, haien ondokoak esku larriekin, oraiko chistroen erabiltiak chahu khanbiatu du pelota jokia: eremiak handitu behar izan zaitzo, chediak hurruntu, eta erran daiteke chuchenago igorten diela pelota.

Blekan berheziki ikhousitako da noula usutu den khinperreko edo errebes ukhaldia, haboroek besaña bezañ ehi eta azkarkiago ja emaiten beitie. Lestarreko plazan ikhousi dugu ezin sinhetsizko Arue blekariaren ukhaldi errebesaren indarra eta segurtarzuna.

Blekako jokiak badutu bere houn uniak: hartan trebatzen da mouthiko gaztia, phounpa lasterren al-

tchatzen, eta airialateko peloter pharutzen. Ezta houra bezalakorik phernen zalhetzeko, eta ezkoletan haorrer egin erazten dien gymnastique dena beno hanitchez hobe da.

Bleka esku hutsian azkar eta trebe dena, ehi eta laster bilha daite arraboteko botari haituzkoa, Laphurdin Ziki egin den bezala.

Plaza laburregiak diren herrietan, blekan phuru ari bite mouthiko gaztiak; bena bethi gogoari hao emanaz, beste zounbait plazetan, laster treba daitezkiela, arraboteko joku zabaliam. Hala egin da Chilhar jokulari aiphatia; halaber Ahetzeko ziren Borotra, laor anaiak: etzien ez bere herrian arraboteko plazarik, eta badakigu halere zer arrabotari ederrak bilhatu ziren. Batak, erran behar da, ezkoletan zelarik, Ahetzetik hanpo, ikhasi zian arraboteko jokia: houra bezalako guti ikhousi die plazetan. Bena haren birour anaiak ere, sor herrian blekan baizik ari izana gatik, laster aozoko herrietan joku luzian trebatu ziren. Noun halako ordartebatez, houn beitziren laor anaiak berbera, Frantziako edo Españako laor arrabotari hobenen kountra aritzeko.

Ziberotarrek ikhas ahalko die, zoun bere herrietan blekan baizik ez ari izanik ere, arrobotu joku luzia Lestarreko plazan. Gutti da Laphourdin ere houra bezañ ederrik, eta Maoletarrek ez tie segurki higaturen: badie beste traholarik.

Jokukariak planitzen hasten dira sarri ez tatekiala arrabotian arizalerik. Oraikoak zahartzen ari dira eta ihountik ere etzaie agertzen ordaririk. Zertako hori? Batek dioie blekako joku moudaberrikoan lehertzen direla mouthiko gaztiak; besaña eta besoaren aidostartzuna hortangaltzen dutiela, eta luzaz blekan ari izan ondoan ez tatekiala bilha arrabotari houn. Holako arrazourik eztugu Ziberoan: plazak oro hersi eta apha direlahoz leheneko gisa.

Zertako orano ezta oraiko gaztetan agertzen zahart-

zen ari zaizkun pelotakari hoiien ondokorik? Zeren eta hanitxek ezpeitie gogorik edaten edo orritzen aritzeko baizik ostatu chokoetan, kartak eskietan orrenak eroaiten dutielarik, eztirenian beste nounbait kotapilloten oundotik. Zounbait badira hañ herabesti, hañ ezachol, hañ uskaldun-odol gabiak, egundano menturaz ezpeitie pelotabat hounkitu.

Lehenago Uskal Herri guzietan, gizoun gaztiak zaharrak bezala, etcheke lanetarik libro zirenak oro, igantetan bazoatzan Elizalat, bezperetan ederki khanduz aritzera. Gero ofizioetarik jalkhitian ehi khaositen zen haien artian doibat pelotakari partidabaten hountzeko. Ari etzirenak so zagodian, segurki ostatiala joanik beno hobe beitzen. Eztu hanitx ourtherik Lestarreko plazan ere bezperetarik landan igantaldi houn guziez bazela botu luzeko partida ederrik : orai bestelakorik da. Artetarik, nouzian behin bleka partida tcharbat, eta plaza beherian beharra gañia hartzen ari da.

Bada beste gaizabat ere oraiko ordietan, pilotari izaitetik goure gaztiak ephantchatzen dutiana. Houra da soldagoa, eta ezin ukhatia da. Soldagoak beste zounbati ere eztu ogen egiten? Ala aperendiz, ala ustudiant, ala ofiziale, ala tratulant..., bakhoitzak bere kargia eitzi behar lege horren uztarpian egoiteko. Gero, usian, zerbutchutik landan leheneko lekhu eta irabaz bidetan beste batzu sarthurik atzamaiteko. Ezpeita segur atse egiteko! Pelotakak ere egari dutu aiphatu ofizio hoiek bezala soldadogoaren gaitz uniak, eta aitzinetik pelotakan enjogi zirenek, uskarareki eta errelijioniareki galzen joku eder hartako zien tchestia. Bena soldadogoak kalte egin badu pelotakari, egin dero eman dialakoz soldado gazter ostatialat eta lekhu tzarretarateko mengoa.

Errana da gaiza guzietan hatsarreat behardela, eta eztela laborari houn bilhatzen lur lanetan ariz baizik. Halaber pelotakan. Haregatik badirade nahi bezainbat aririk ere ezpeitira haboro pelotakari houn, laborari



houn beno atherako : ala indar edo benia eskazez, ala sorkhuraz herrenbes edo moldegaitz izana gatik. Holako guti da Ziberoan.

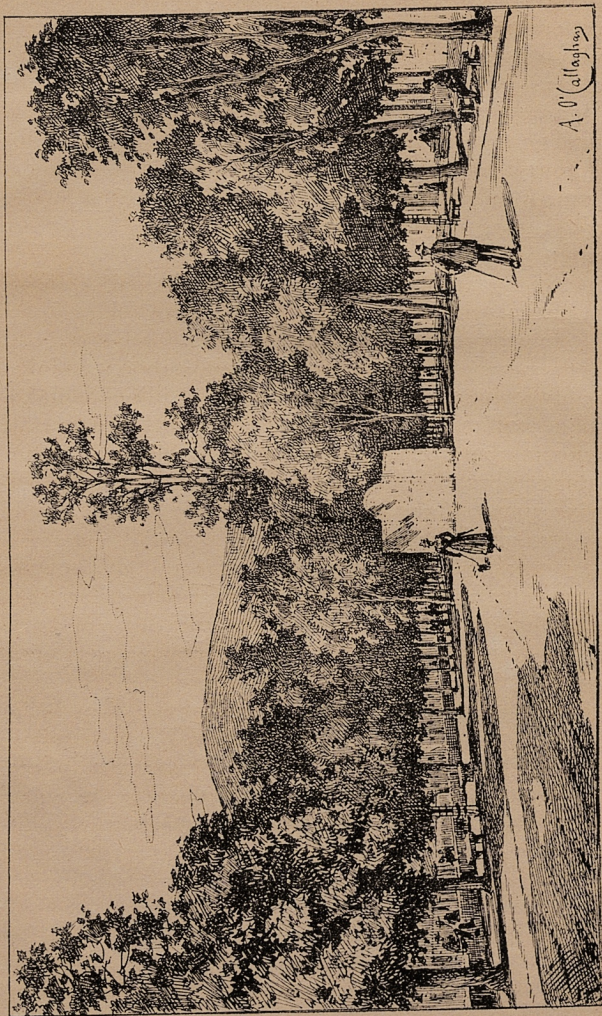
Heben Lestarrekoaz bestalde ezta botu luzian edo arrabotian aritzeko plaza aski luze denik bena haor pelotakako tcheste direnek, behar lukie iseiatu, pharetiari joka aritzia eitzirik, biazka edo laonazka, aidez aide pelotaren igortera eta arraferatzera : halakoak segur arraboteko jokulari houn bertan bilhaturen dira. Haslitian lehenik hortan esku huska, zounbat nahi jokia bleka bezañ erretch ez izanik ere ; bertan chuchen igorriko die pelota, hatsarrian huts hanitch egina gatik, eta begi kolpia hatzamanen die.

Ezta plaza beharrik hola aritzeko : bide berria edo sorho bat. Gaskoina zen pelotakari aiphatia, bere hamabi hamahirour ourthetan ulhañ zagoelarik Ahazparneko landetan, hola hasi zen, oihaneko aozo lagun zounbaiteki. Gero kharrikari hullan etchekeak utzuli zitzaitezian, abiatu zen eskularru moutz, ordu hartan usatzen zutien bezalakobatekin, bere joku ezinago ederraren emaiten.

Etsenplu hortarik ageri da, haorzarotik hasi behar dela joku luzian. Hortan azkar denak goithuko dutu nouiz eta noula nahi blekan arizaliak, Gaskoinak egin zutian bezala, bizpahirour aldiz, bere denborako blekari gothorrenak.

Ezta zounbaitek ouste dien bezañ gaitz arraboteko jokiarene ikhastia. Errandugun bezala mouthiko gaztetan guti da zouin herritaz kanpo, nounbait aidez aide igortian treba ezdaitekjanik, plaza azki luze ez izanik ere.

Blekari houn batetik, chit esku barnia hutsian aritzeko zall eta iraikor dian batetik berhala egiten dela arraboteko botari hounbat. Laor edo bost partida egin orduko ehi ikhasi duke aski chuchen eta zorrozki bôtatzen. Halaber aidez aide igortian azkarki usaturik den mouthiko gazte batek arte llaburez ikhasiko du orobat



Lestarreko plaza 1800 an

phareteko eta pik ondoko peloten moulede hounian erreferatzen. Gero aritziak emaiten du landanko eta haboroagoko adrezia, zalhetarazuna, begi kolpe ernebat, eta buruzko jokia.

Igantearrastirietan, bezperak khantatuz geroztik, badukie goure mouthiko gaztek azki othoitze eginik; hantik goiti liberti ditian ouneski. Eztuaspaldi, hañ chuhen, zounbait aphezakupuk gomendatu diela bere manupeko erretorer, egin dezen bakhoitzak bere herrietan, gizon gazten bilkhura edo aorhidegoa, igantiaren berere mouthiko gazte haier behar den bezala eroan erazteko, eta ofizitoearik landan ouneski liberti erazteko.

Pelota da munduko joku guzietan den ederrena; ezta ezpere tchostatzebat; zerbait haboro daduka. Mouthikoentako bezain gisa da gizon adinekoentako. Eta zerbait ouhouragarri badu ountsa ari direnentzat. Aridenak bere buriari hounki egiten balinbadu, heinbategi ere bester egin diroke: ezi partida guziek, jokulariak houn balinbadira, sogile badukie, joan beilireite menturaz ostatialat, ezipaliz.

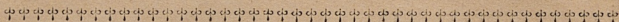
Pelota utziz geroz Uskaldun gazteria galdu da, gaskouin bilkahaturik, eta ezta haboro houn ostatietako habe, eta orritzetan higatzeko baizik. Begozte karta partidak euria deneko edo neguko arratsalde eta egun ulhumentatko.

Goure oustez, pelota jokia ez laiteke izan behar goure basa bazterretako Uskaldunen, usu segurrik, bidaje eta gastu bide erazlebat, eta behin ere Iganteko lege saintiaren haotsgarribat Hobena lizate, herri bakhoitzak ukhen baletza bere pelotakariak, eta blekako phuru, plazabat, elizabestetako berbera eitziz aizokoekin egiten ahal diren partidak,





## LABORANTCHAZ



### I. — Uztak 1896<sup>an</sup>.

**J**OAN den ourthian izan da uzta orotarik eijerki, eta beste orduz ourthe houra hounetarik zatekian. 1896 denak sorthe hobia e nan deikia ? Bai ezin erran daite, laborantchak hamabost ourthe hountan egartendutian behargabiak eztirelakoz orano chuchentzeko heñian. Hatik eretze haboroetan uztak aski hounzan dira. Goberniak eman dutian chifrietarik ageri da ogi egin dela azken ourthian bezainbeste 120 miliou hectolitra edo sakuren ungunia. Haroa ezta althe izan kountino. Etzen izan negian ihoun ere egunaldi gaitzik ; bedatsian eta udan haroa aldakor izan da zouin gunetan. Eta hori delakoz bihia ez orotan bardin hazi. Ipharraltian eta bereziki iphar itchasoari buruz baten uzta ederra eta houna ; herri barnialat ez chit hañ eder, eta artekotto beste eretzetan. Uzta hounek diana da orotan bihia, edo lodi edo chehe, kalitatez ourthe hobenetan bezañ houn bilhatu dela ; araoka arren phezia igaran ourthian beno handiago, uzta zakutan tchipichago izanen bada, eta aorthenko ogia hobeki saltzen da jadanik. Parise ondoko a'ermier handiak baliatzen dira orai emaiten dian prezioaz saltzeko, eta kintale handiak phakatzen zian azken egunetan 18, 18 libera eterdi Pariseko sargietara helturik.

Eta zounbat naki eskentu dien, eztira koursak aphaltu orano ja. Bena eztu horrek irañen araoz. Ezi Amerikanoek badukie kanpo igorteko berrogei miliou zakutarik eta hirour hogeie etara drano. Hourak bakharrik balite ogi salzen elizate prezioetan aldatze handirik ; haiek saldia oro Anglesek ez pelukie soberakin ; bena Arrusia ere hor da beittutu kanpoat igorteko berrogei

miliou zaku. Eta noula Frantzian eta beste erresoumetan beita beharraren doia ogi, bortchaz ere prezioak goiz edo berant aphaltuko dira. Khountu etheki beharda La Plata, Australia eta beste herrizounbaitek orano daigun ourtharilatik aitzina (ordian uztak eginen tie), badukiela bihi soberakin.

Sorhoek ezte eman lehen ebakaldian belhar guti baizik. Zounbait gunetan ere beldur izan diza phuntubatez idortiak irañ lezan 1893 koak bezainbeste. Arradall bazen hanitch eta houn, nahi bada guneka nekez sarthu dien haroa eurizu zelakoz. Larrazkeneko bazka geiak hanitch ountsa badoatza orotan, eta esparantcha die belharraren eskazak eziala arthaldier ogen handirik eginen.

Mahastiek abio ederra ukhen die haboroetan, eta eritarzunak eta beste etsaiegatik emanen die ountsatto ardou; kalitatez halere ezta houn izanen guneka baizik, haroa hotzegiz setemerez eta chahu eurizu hilabete hountan. Ezte orano ardou eginen berri handirik: bada hanitch kartiel berouñak ezpeitira orano hasirik; eta ekhaintzak emaiten beitu zortzi egun hountan etchakin nouiz hasiko ahalko diren.

Betaraba bazkageiak nekez sorthurik hanitch eder dira eta emanen die uzta ezinago ederbat. Beste ereitze zounbait bethi egiten tie primak direlakoz, kalamia, lihoa; bena ezte mouzkin handirik emanen, edo egia-  
ren erraiteko, ezte batere emaiten.

Kabalek eta olloek dutie laborarier erazten bere mouzkin hoberenak eta segurrenak ereitzetarik usiegi ezpadie egiten. Bena kabalek ere luzaz irañen dieia orainko prezioetan? Amerikanoak abiaturik dira zinez alde hountarat kabale igorten, ares eta idi berheziki: hatsarrian akhiturik heltzen baziren, egin dereitze ountzietan egongia hain ountsa adelaturik noun erran beiliroie kabale hourak ountzietarik jalkhitzian alhorretik jiten direla. Hori ohartu beharko da gobernaria

sobera berantu gabe, ezpadutu nahi laborariak chahu errekan sar erazi.

*Ziberouko uzten berriak.* — Ourthe tcharra dukie aorthen ziberoutarrek. Ogiak oro sorthu ziren usu eta sentho negian, haro eztia egin beitzian. Eijerki joaiten ziren, bena uda eurizu eta hotz agitu, eta bihiak chehe baratu zeitze. Halere lasto hanitcharen bortchaz aitzineko ourthian beno haboro ogi bildu die. Bihia aski goiz zorhitu diren eretzetan bertan eta houn sarthu dutie ogiak. Lanak ukhen dutie, berant zorhitu gunetan, berheziki borthu ondouetan, ogien sartzeko, eurite luzebat jin delakoz. Ather artez utzultzen zutien, bena bihi hanitch edo ichouri edo burnatu dira.

Ountsa beno hobeki egin zukien Ziberouko laborariek, armanak hountan berritan aholkatu dutugun bezala, ogiak, ebaki arao, moundolletan ezari balutie. Gochoki euriari trufa eginen zien, eta ogiak haro ederrenarekin bezain houn sarthuko, erdiak iralli edo burnatu gabe. Ourdiñarbe Lahuntzungoitiko etchekojaon gaztiari galtho, eia euritetan ogia moundolltzez eztenez ountsa begirutzen. Aorthen lehentze egin du eta ezta dolutan batere, herabechka bazian hatsarrian. Beste etchalte batzutan, Garindañe Etchekoparian, hala usatzen die zounbait ourthe hountan.

Arthoek abio ederra zien zounbat nahi nekez ereñik ; euria bedatsian hasirik irañ beitu uda oro kasik ather arte gutirekin, lan bat izan da jorratziaren eta eskutatzaren hountzia. Guneka berantian harriak cheheki eta etzan dutu. Orogen burian arthoak usatu beno chehiago dira eta zorhi eskaz : uzta tchipi arren.

Han hebenka bazen ilhar artho alhorretan ; bena hourak ere ez hazi, eta ez hountu, haroaren hotzegiz.

Nahi bada mahatsa nasaiki abiatu zen, ardou guti eta dena tchar eginen die Ziberohan. Eritarzun zaharren lagun berribat jin zaiku aourthen ; hountarik landan aiphatzendugu, eta hari buhurtzeko bidiak erakousten.

Ountsasofre eta bitriolstatu dutienek aski ountsa ostoa begiratu die aihenari, bena halarik ere, mahatsa galdu da sekula beno haboro. Mouhouriak, batak hirotu, bestiak chimaltu eta belztu batetan, bestiak ez hazi eta trajeak bezañ gogor baratu.

Gaztañatziak eritzen ari dira zinez; zouñ gunetan eihartu dira ostoratuz geroz; beste hanitchi ostoa erori zaie udatik chimalturik. Gaztaña halaz nekez hazi, batere ez loditu; eta haboroak balheiu beitziren erori dira zorhitzeko phuntian.

Belhar eta aradall hanitch bazen; houn guti bildu die euria zelakoz kasik bethi. Hanitchek kanpoan metatu behar ukhen dutie erdi hiroturik.

Fruta batetarik guti; bestetarik abioa handi; azkenian ezta izan kasik batere haboroak hirotu beitira zuhañetik beretik.

## II. Aihenaren eritarzunbat : Arrota.

Frantziako miñaberse eta aihenak, eritarzun muta hanitchez inkaraturik dira berheziki hogeï ourthe hountan. Sofriarekin erhaots chouria (oïdium) hertzez eta flakatzez bazoena? jin zaie ostoko eritarzuna edo mildioa. Hounen erremedioa bitriola ediren deneko, horra noun beste gaitz bat agertu den bestiak gainitzen dutiana. Anglesek eman deroie black rot izena, erran nahi beita bihi belcha. Eritarzun hao ountsa ipharreko Amerikan ezaguturik zen, nouiz eta hantik khozia sarthu beita Frantzian, bere esgarajiak han heben kartielka eginez.

Uskal herriko miñabersiak bestiak bezala hounkirik izan dira, eta erran daiteke eztela arrota ihoun ere hañ enjogi noula eta Bordalerik hounat, araoz itchasoaren eta bortieñ hullanian direlakoz, eta aizo hoiek haroa bousti edukiten edo ardura euria gutara erai-cherazten beitie; 1896 ourthia izan delakoz arrotak

erazirik ourthe gaichtoa mahatsarentako, zerbait erran gei dugu eritarzun hortan gañen.

Arrota da eritarzunbat hanitch barhana dena bere jitian eta feitetan : hantche miñaberse batetako mahatsak gal eraziren dutu eta khantuko miñabersekoak aldiz batere kasik ; halaber laiabatetako morkhobot jokodu eta bestiak eztuke deusere. Haboro dena, ber morkhoan hiroturen dutu laor edo bost mouhouri, eta bestiak oro sano baratuko. Holako kobra du arrotak.

Bere hatsarrian ezta gutiago barhana gaitz hori. Mildioaren antzo, ostoala lehen lehenik lotzen da ; bena ezta mildioaren ber utchura. Azken hounek gro-sa chourphall batez ostoaren khinberra hartzen du aldiz oston gaña dira jiten arrotaren lehen herechak, euri koterabatek egin lirokian bezalako thona hollibat, eihartez ostotik mouchibat, aldegañetik petik bezala. Ostoala goizik agertzen den thona eiharra ezta berañez net ogen egile, bizia eiztez deronaz geroz ostoari : bena ohartpenbat da arrotak eztiala beranturen jitia, eta helturik dela thenoria bitriolak dian phozoaz mahatzian eta zourachalian diren thaka beltz, eritarzunaren aziak direnen, erratzian, ezaba eraztia bitriol lehen ihiztaldiaren emaitzez.

Maiatzeko lehen egunetan, nouiz ere zehebat eskaz luze beitira laia berriak da eman behar lehen bitriol ihiztaldi houra. Bigerrena hamabost hogeï egunen burian ; hirour gerrena lilian, eta laorgerrena, lilitu ondoan ; gero ikhouska eta beharruniaren araoera. Eta bitriola ostoan idortu gabe euria jiten bada, arra ihiztatu behar du aihenak. Dugun erran noula egin behar den bitriolstatzekoa.

Barrika ahoz gora den batetara husten da ehun litra hour, zakubatetan edo zarebaten phezaturik ezarten hirour kilo bitriol, trenpan khordabatetarik chilinchao. Zounbait orenen buruko bitriola hourturik da. Ber gisan eta bereber hourterazten da latsuna, mokhorretan, eta hourtu denian, egiten eznia bezalako moult-



liabat, husten barrikako bitriol houriala, uhi edo makhi-labatez nahasten delarik.

Erran dugun latsun broiak hustu behar diala bitriol houriala bena ez zonbat. Latsun hour doiaren ezarteko, eta ostoa eta laia tendren ez erra erazteko, houna bidebat segur bezala gomendaturik dena. Poutikairian erosten da bi holla paper berhezi batetarik, *papier tournesol* frantzesez deitzen direna, bata gorri eta bestia muska edo blu. Latsun hourian paper muska, muska egoiten da, gorria aldiz muska edo blutzen. Aitzitik bitriol hourian muska dena gorritzen eta gorria ezaldaten. Nouiz eta latsun hour aski ichouri beita barrikala, ordian paper etarik bata ez bestia eztira utchuraz aldatzen, eta baratzen dira blu edo gorri, diren bezala. Nahastekatu hourek gorritzen badie orano paper muska, ezta aski latsun; blutzen badie paper gorria sobera latsun bada. Hortarik ari diratekienek eztukie lotsa izan behar ihiztatzeko hourak erreko deizela ostoa eta laia tendriak.

Arrota mahatsari jatzartzen denaz geroz, behar die morkhoek orok hounkirik izan bitriol houraz, bai eta ostoeak petik gañetik bezala, tresna houn batek emanen dian lantzer chehiaren medioz. Houn date haro aorthen bezala kountino eurizietan ezartia bitriol hourari doibat *mélasse* den drogatik. Halaz bitriola hobeki lotzen da ostoe, eta euriak eztu hañ aisa gal eraziko.

Aihenaz artha dien jakintsiek dioie mouhour hiroतिक behar lukiela bildu eta suian erre, ahalaz eritarzun khoziaren galerazteko, bai eta ere ostoa thonadun guziak.

Hola aritez eta erran dutugun lanak eginez, ouste dugu garhaiturik datekiala arrota, eta mahasti dunek ikhousko diela ourthe hoberik.

### III. — Tresna berri.

Diala hamarbat ourthe, laborantchako bilkhurabat etan agertu izan da, lehen aldikorik, *la déchaumeuse* deithu dien arma berria, lurraren achaletik erabilteko. Tresna berri hori hain zen linpre eta chothil, noun jentiak so beitzagodian haren eijertarzunari, erraiten zielarik mendregi zela lan borthitzbati lotzeko. Beste sogile arraldiabat, aztura chaharraren althe zirenek zioien berritzapen horrek etzukiala deus balia, nouiz eta zounbaitek gogoan hartu beitzien arma hori erosi behar ziela, eta bere lurretan esprabi.

Khantuko laborariak so, prefosta, arma berri horri, eta haiduru zerche izanzen zen horren oputza. Bena ikhousi landan tresnaren udurigabeko solidotarzuna eta lan baliousa, hasi dira jentiak holako erosten, eta eztie orai dolubat baizik, eta hora lehenchago ez erosiz. Tresna hounek beharluke ountsala *extirpateur* denarekin, izan laborari etche guzietan.

Badutu horrek, laor, bost golde edo aztapar bata bestiaren ondotik dabilzanak, jaontsirik kounechka diren burduin barra elibati, gisabatez noun azpatar bakhoitza bere bidiari jarraikitzen beita, bata bestiaren ondotik, errotetan gañen tresna badoelarik. Alchakodabatez barna eta goiheragoa izartzen ahalda nahi den bezala, eta alhorburietan utzultzen alchakodabatez eraikiten delarik, hala noun ordian golde edo aztapar langiliak goiti beitoatza lurretik zehebat gora.

Déchaumeuse dena lan hanitchetako egarten ahal da ; bena lurren chahatzeko du bereziki bere balioa, eta nourk eztaki lurren chahu izatia dela ereitzen houn edukiteko lehen lehen kondizonia.

Badira orano beste arma batzu deithu dutienak *extirpateurs*, *scarificateurs*, eta besterik orano, algar udurichko beitira, eta leheneko arhatze eta lur goihe-

ratik utzultzia beno bertanago eta hobekiago lana egiten dienak.

Eta haregatik déchaumeuse denak eztu lurra beste aiphatu tresna, kharrakazale eta urrazalek bezañ ountsa lantzen, ez eta ber gisala erabilten ; bena, achaletik lurren errabilteko, eta berheziki belhar gaichtoen galerazteko eztu horrek parerik, zeren pelusa ezarten beitu arhiak biltzeko, eta ekhiak idortzeko gisan. Erabilzaliari diago zer barnagoatan tresna hounek erabili behar dian belharren ountsa gal erazteko.

Déchaumeuse dena hatik elizate aski alhor belhar gaichtoz infisiturik eta gardia edo luserna denetan ; kharrakaz, alia ondotik jitez, harek belharrak achalia-lat jalki eraziko dutu. Berazanetan arraseatzeko ere, tresna hounek lana hanitch ountsa eta bertan egiten du. Arteko lurretan, erran nahi beita errekoilta ekhariririk diren lur, eta kabalek osoki zaphaturik eztirenetan, horrekin egin daite laor ithegun beno haboro net aisa. Beharko da heben ere ohartu zer barnagoatan armak erabili behar dukian. Goure oustez hobekienik date 10 edo 12 zantimetra barnagoa emaitia.

Tresnari sogin eta erran liokie berhala cheheka leitia lusernier edo sorhobat etan erabiliz : batere ezta hala, eta udurigabeko solidotartzun herrek emaiten dero arma houni bere balia.

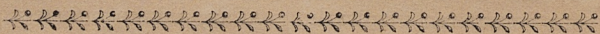
Orok badakie zer indarkaz ari behar den zouñ eretzetan berazanen utzultzeko goldiaz, udako idortetan eta kabalek ountsa zaphatu ondoan lurra. Eta arren aiphatu tresnak halako alhorrak ountsa eraoziko dutu eta ez eitziko lur mouchibat erabili gabe, goldiari sobera usu agitzen den bezala. Hortako behar date zehebat eskaz barnagoa eman eta tresna zaphatu etchekiteko besoetarik, lehenik berazana kabaler jan eraztez.

Bada laborari zer nahi ereitzeren egiteko déchaumeuse dena egarten dienak, eta lana hañ ountsa eta chuchen egiten du, noun ogiak uduri beluke ogi erei-

teko tresnaz ereñik dela. Ountsa adelatuz geroz lurra, ezta azia ereñetik landan arhatu beharrik, zeren *déchaumeuse* denak arhiak bezañ ountsa kâsik ordo edo bardin ezarten beitu lurra. Nahiden barnagoan ere erabilten ahal da, bost zantimetra, hogeitabost, hogeitatu hamar ere behar bada. Hortako sogin behar ihourk zer atelaje dian, eta haren grado izartu barnagoa. Bena lur erabiltera usatietan bi kabaletako atelajebatek egin diroke lana, eta lur gaitz eta sorhakietan bi kabale pare atelatu beharko da, lurraren gogortarzunaren eta barnagoaren araoera.

Eta ororen erraiteko, nour nahik *déchaumeuse* dena erabil diro, den mithil tchipienak, gizon abillanak-bezañ ountsa, eta, berrikietan salbu ezta behi deizalebaten beharra baizik.

Tresna horrek badutu haregatik bere etsaiak edo gaitzuniak : gorderik diren zedarriak, zuhaintze zañak, harri handi eta botchiak ; halakorik den gunetan eta zerralliak hullanegi diren alhorretan, ezta *déchaumeuse* dena egari behar. Urhentzen dut erraitez tresna mouda berri eta gutik ezagutzen dien hao bethegin dela, eta ountsala Uskal Herriko etche hanitchetan izan behar lukiala, zerbutchu handirik egitera den armabat delakoz. Prezioa da berere goratto : ehun eta hirour hogeit liberatara drano.



## ISTORIA ETA ERASI

---

**L**EHENAGO, gaichkigile bat koundenatu beno lehen, emaiten zeren nourbait aholkatzeko. Ouhouñ mousa ebaslebatek haitatu zian behin abokatubat gizounetako. Hounek galthatu ouhouñari eia egia zenez mousak ebasten zutiala jentiak ozteturik ziren eretzetan. « Bai, Jaona, bestiak ihardetsi,

hola duzu. » — « Eztezala arren holakorik goregi erran, abokatiak aitzina, eztik behar sekula aithortu... To, nik hiri eman dirokeadan aholkurik hobena duk, eskaler hoier behera lekhia huts dezakan hebentik, jujamentia uguruki beno lehen. » Ouhouñak abokatiaren abisa houn ediren, eta berhala ezari aztalak ihitzian. Hain sarri, justiziazko alkhatek deitherazten aholkazale hartu abokatia, eta galthoz ari zaitzo badianez deusere erraiteko ouhouñaren hounetan.

« Jaonak, abokatiak alkhaten buruz, heben defendatzen dudan esteiariak, aithortu ditzatzu bere ouhouñkeriak ; bena noula hartu benai aholkatzeko, erran diot ihesiari eman lezan eta ene abisaren arao lekhia hountu dizu. » Alkhatiak oro erriz hasi, bena zeregin ? Abokatia etzen ogendun. Han gainti ziren soldado, edo begirazaler zen ouhouñaren ezkapatzera ez eiztia.

\*  
\*  
\*

Errege Louis hamekagerrena Plessis zen jaoregian zagoen aldbatez, eraitchi izan zen behin, arratsaldiari buruz, hanko kosinetara. Han ari zen mouthiko gatzetobat gerrenaren ungurutzen. Mothikoaren begitharte houna laketu zeron erregeri, eta galthatu zaion nounko zen, zer ofizio zian, eta zer zen haren irabazia : « Berri den probintziako nuzu, Jaona, harrek arrapostu, Johane dit izena, sukhalteko lanetan lagun nuzu, eta irabazten dit erregek bezainbeste. » Mouthikoak etzian erregia ezagutzen, eta ihardetsi zeron bere hounian eta batere lotsarik gabe. « Eta zounbat irabazten du erregiak ? » galthatzen dero Louis hamekagerrenak. Haorrak hain sarri : « Bere despendioen doia, nik bezala. » Erregeri gogoa hountu zeron mouthiko gatiaren arrapostu alagerak, eta geroan hartu zian bere gelhazaintako.

\*  
\*  
\*

Henri laorgerrena, lehenik Uskal Herriko eta Biar-noko errege zen. Egun batez ihizin zabilalarik Paobe khantuko oiha batetan, lagunetarik baztertu zen.

Ikhousi zian bide bazterrari hullan gizounbat haritch ondobaten pian jarririk sos ari zaiona, eta galthatzen dero : « Zer dagik hor, adichkidia ! » — « Jaona, gizounak ihardesten, erregeren haiduru niagozu. » Erregek ordian : « Aigu, igaran hadi ene zaldin gañen eta egon ene gibelian eni etchekara, eta laster erakout-siko deiat zouin den erregia. » Igaitenda gizounttoa zaldin gañen, eta badoatza bidian. Erregeri erraiten derio : « Bena, Jaona, jente hanitch balinbada, noula ezaguturen dut erregia ? » Erregiak arrapostu : « SARTHUKO gutuk jaon moltchobaten artian, eta chapela burian egonen dena dukek errege. » Laster heltzen dira erregeren korteko gizounen artiala. Guziek ordian tchapelak eskian hartzen tie eta eztira egoiten tchapela burian zaldin gañeko bibiak baizik. Erregek ordian gizounttoari : « Errak badakika orai zouin den errege ? » Gizounak, orori so eginik, arrapostu : « Jaona, zu edo ni, ezi biek tchapela burian dizugu. »

ala

\*  
\*  
\*

Gizoun totots bat, bidaje zelarik hiri handibatetan ordenan (edo mountra) salzalebatan etchen sarthu zen. Haitatu zian zilharrezko ordenan handibat. Phakatzia reki ikhousi zian hanitz tchipi zen urhe ordenan bat, anderentako egiten dutien etarik. Hartzen du eskian salzaliari dioalarik : « Jaona hao behar deritazu eman khountiaren gañetik. » — « Zaode, bestiak arrapostu, etzirade zoure beithan ! Zuk erosi duzuna beno haboro balia dizu ehun libera. »



## MAIATZA edo EPHAILA

Eg. luzatzen dira oren eta laordenez

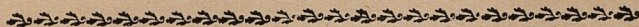


- a. b. 1<sup>n</sup>, arratseko 8<sup>or</sup> eta 56<sup>min</sup>
- ☉ l. l. 9<sup>n</sup>, arratseko 9<sup>or</sup> eta 46<sup>min</sup>
- ☽ a. o. 16<sup>n</sup>, arrastiriko 2<sup>or</sup> eta 4<sup>min</sup>
- ☾ a. l. 23<sup>n</sup>, goizanko 9<sup>or</sup> eta 44<sup>min</sup>
- a. b. 31<sup>n</sup>, eguerdi eta 35<sup>min</sup>

## ARRAMAIATZA edo BAGILA

Eg. luz. dira oren eta 1/4, 22<sup>a</sup> drano.

- ☉ l. l. 8<sup>n</sup>, goizanko 7<sup>or</sup> eta 12<sup>min</sup>
- ☽ a. o. 14<sup>n</sup>, arratseko 9<sup>or</sup> eta 11<sup>min</sup>
- ☾ a. l. 21<sup>n</sup>, arratseko, 11<sup>or</sup> eta 33<sup>min</sup>
- a. b. 30<sup>n</sup>, goizanko 3<sup>or</sup> eta 5<sup>min</sup>



|                           |                            |                                |                              |
|---------------------------|----------------------------|--------------------------------|------------------------------|
| 1 Neskanegun.             | J. Filipe et. Jak. Ap.     | 1 Asteharte.                   | s. Kler.                     |
| 2 <b>Igante.</b> 2.       | s. <i>Atanasi.</i>         | 2 Astizken.                    | s. Poten.                    |
| 3 Astelehen.              | Da <sup>a</sup> Khurutze.  | 3 Ostegun.                     | s <sup>a</sup> Klotilda.     |
| 4 Asteharte.              | s <sup>a</sup> Monika.     | 4 Ostirale.                    | s. Frantzes K.               |
| 5 Astizken.               | s. Pio V.                  | 5 Neskanegun.                  | s. Bonifazi.                 |
| 6 Ostegun.                | J. Johane, Eb. B. L.       | 6 <b>Igante.</b>               | PENTEKOSTE.                  |
| 7 Ostirale.               | s. Stanizlaz.              | 7 Astelehen.                   | s. Majan.                    |
| 8 Neskanegun.             | J. Migel. agert.           | 8 Asteharte.                   | s. Medart.                   |
| 9 <b>Igante.</b> 3.       | s. <i>Gregori, Na.</i>     | 9 Astiz. <i>IVTh. B.</i>       | s <sup>a</sup> Pelajia.      |
| 10 Astelehen.             | s. Antonen.                | 10 Ostegun.                    | s <sup>a</sup> Margarita.    |
| 11 Asteharte.             | s. Oriens.                 | 11 Ostir. <i>IVTh. B.</i>      | J. BARNABE, <i>ap.</i>       |
| 12 Astizken.              | s. Nere eta Akil.          | 12 Neskanegun.                 | s. Johane F.                 |
| 13 Ostegun.               | s. Jenio.                  | 13 <b>Ig.</b> s. <i>Anton.</i> | TRINITATE.                   |
| 14 Ostirale.              | Johane Salad.              | 14 Astelehen.                  | s. Basila.                   |
| 15 N kanegun.             | s. Eutrope.                | 15 Asteharte.                  | s <sup>a</sup> Jermena.      |
| 16 <b>Igante.</b> 4.      | s. <i>Johane Nep.</i>      | 16 Astizken.                   | s. Franzes R.                |
| 17 Astelehen.             | s. Paskal.                 | 17 Ostegun.                    | EGUBERRI                     |
| 18 Asteharte.             | s. Venanzio.               | 18 Ostirale.                   | s <sup>a</sup> Marina.       |
| 19 Astizken.              | s <sup>a</sup> Pudenziana. | 19 Nesk. <i>IVTh. B.</i>       | s. Jervasi eta Prot.         |
| 20 Ostegun.               | s. Bernardeñ.              | 20 <b>Igante.</b>              | s <sup>a</sup> Juliana Falk. |
| 21 Ostirale.              | s. Petiri Zel.             | 21 Astelehen.                  | s. Louis Gonz.               |
| 22 Neskanegun.            | s <sup>a</sup> Kiteria.    | 22 Asteharte.                  | s. Paoleñ.                   |
| 23 <b>Igante.</b> 5.      | s. <i>Ubalde.</i>          | 23 Astizken.                   | s. Eusebio.                  |
| 24 Ast. <i>A. B. Lag.</i> | Errogazioniak.             | 24 Ostegun.                    | J. JOHANE BA.                |
| 25 Asteharte.             | s. Gregori VII.            | 25 Ostirale.                   | J. BIHOTZ SAK.               |
| 26 Astizken.              | s. Filipe Neri.            | 26 Neskanegun.                 | s. Johane eta Paule.         |
| 27 Ostegun.               | SALBATORE                  | 27 <b>Igante.</b>              | s. <i>Prosper.</i>           |
| 28 Ostirale.              | s. Agosti.                 | 28 Astelehen.                  | s. Irene.                    |
| 29 Neskanegun.            | s. Garzia.                 | 29 Asteharte.                  | J. PETIRI eta P.             |
| 30 <b>Igante.</b>         | s. <i>Felis.</i>           | 30 Astizken.                   | J. Phaoleren orh.            |
| 31 Astelehen.             | s <sup>a</sup> Anjela.     |                                |                              |



## UZTAILA

Egunak llaburtzen dira oren 1ez.



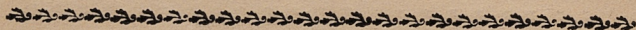
- D) l. l. 7<sup>n</sup>, arrastiriko or. 1 eta 4 1 min.  
 ☉ a. o. 14<sup>n</sup>, goizanko 5<sup>or</sup> eta 2 min.  
 ☽ a. l. 21<sup>n</sup>, arrastiriko 3<sup>or</sup> eta 1 8 min.  
 ● a. b. 29<sup>n</sup>, arrastiriko 4<sup>or</sup> eta 7 min.

## AGORRILA

Egunak llaburtzen dira oren 1 1/2



- D) l. l. 5<sup>n</sup>, arratseko 6<sup>or</sup> eta 34 min.  
 ☉ a. o 12<sup>n</sup>, arrastiriko 2<sup>or</sup> eta 32 min.  
 ☽ a. l. 20<sup>n</sup>, goizanko 8<sup>or</sup> eta 39 min.  
 ● a. b. 28<sup>n</sup>, goizanko 3<sup>or</sup> eta 38 min.



- |    |                |                      |
|----|----------------|----------------------|
| 1  | Ostegun.       | s. Tierri.           |
| 2  | Ostirale.      | A. B. BISITAZ.       |
| 3  | Neskanegun.    | s. Gillen.           |
| 4  | <b>Igante.</b> | J. K. ODOL PREZ      |
| 5  | Astelehen.     | s. Zirile eta Met.   |
| 6  | Asteharte.     | s. Trankile.         |
| 7  | Astizken.      | s. Marzial.          |
| 8  | Ostegun.       | sa Beronika          |
| 9  | Ostirale.      | sa Elisabet, p.      |
| 10 | Neskanegun.    | Zazpi anaie m.       |
| 11 | <b>Igante.</b> | s. Pio.              |
| 12 | Astelehen.     | s. Johane G.         |
| 13 | Asteharte.     | s. Anaklet.          |
| 14 | Astizken.      | s. Bonaventura.      |
| 15 | Ostegun.       | s. Johane Maj.       |
| 16 | Ostirale.      | A. D. M. KARM.       |
| 17 | Neskanegun.    | s. Aletsis.          |
| 18 | <b>Igante.</b> | s. Kamille.          |
| 19 | Astelehen.     | s. Bizente Paolo.    |
| 20 | Asteharte.     | s. Filibert.         |
| 21 | Astizken.      | sa Pratseda.         |
| 22 | Ostegun.       | sa M. Madalena       |
| 23 | Ostirale.      | s. Apolinari.        |
| 24 | Neskanegun.    | s. Henrik.           |
| 25 | <b>Igante.</b> | J. JAKOBE, ap.       |
| 26 | Astelehen.     | sa Aña.              |
| 27 | Asteharte.     | s. Galatori.         |
| 28 | Astizken.      | s. Nazari eta Zelze. |
| 29 | Ostegun.       | sa Marta.            |
| 30 | Ostirale.      | s. Abdon.            |
| 31 | Neskanegun.    | S. Inazio Loiala.    |

- |    |                   |                    |
|----|-------------------|--------------------|
| 1  | <b>Igante.</b>    | J. Petiri katiet.  |
| 2  | Astelehen.        | s. Alfonso, Lig.   |
| 3  | Asteharte.        | J. Ezteber. edir.  |
| 4  | Astizken.         | s. Dominiche.      |
| 5  | Ostegun.          | A. B. M. Elbur.    |
| 6  | Ostirale.         | J. K. Transfig.    |
| 7  | Neskanegun.       | s. Kajetan.        |
| 8  | <b>Igante.</b>    | s. Ziriako.        |
| 9  | Astelehen.        | s. Jermeñ.         |
| 10 | Asteharte.        | s. Laorenz, m.     |
| 11 | Astizken.         | s. Tiburze.        |
| 12 | Ostegun.          | sa Klara.          |
| 13 | Ostirale.         | sa Radegonda.      |
| 14 | Neskanegun.       | s. Eusebi.         |
| 15 | <b>Igante.</b>    | A. D. M. ZELIALAT. |
| 16 | Astelehen.        | s. Rok.            |
| 17 | Asteharte.        | sa Emilia.         |
| 18 | Astizken.         | s. Elena.          |
| 19 | Ostegun.          | s. Filomena.       |
| 20 | Ostirale.         | s. Bernat.         |
| 21 | Neskanegun.       | s. Julien, Lesk.   |
| 22 | <b>Igante.</b>    | s. Joakimo.        |
| 23 | Astelehen.        | s. Filipe Ben.     |
| 24 | Asteharte.        | J. BARTOL., ap.    |
| 25 | Astizken.         | s. Louis, erreg.   |
| 26 | Ostegun.          | s. Filibert.       |
| 27 | Ostirale.         | s. Josef. Kal.     |
| 28 | Neskanegun.       | s. Agosti.         |
| 29 | <b>Igante.</b> 14 | J. Job. Laphom.    |
| 30 | Astelehen.        | sa Rosa, Lima.     |
| 31 | Asteharte.        | s. Remoun N.       |





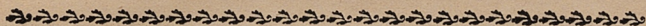
## BURUILA edo SETEMER

Eg. llaburtzen dira or. 1 eta 3/4 ez.

D l. l. 3<sup>n</sup>, arratseko 10<sup>or</sup> eta 22<sup>min</sup>.E a. o. 11<sup>n</sup>, goizanko 2<sup>or</sup> eta 21<sup>min</sup>.C a. l. 19<sup>n</sup>, goizanko 3<sup>or</sup>.O a. b. 26<sup>n</sup>, arrastiriko or eta 56<sup>min</sup>.

## URRIETA

Eg. llaburtzen dira or en 1 eta erdiz.

D l. l. 3<sup>n</sup>, goizanko 5<sup>er</sup> eta 41<sup>min</sup>.E a. o. 10<sup>n</sup>, arrastiriko 4<sup>or</sup> eta 51<sup>min</sup>.C a. l. 10<sup>n</sup>, arratseko 9<sup>or</sup> eta 18<sup>min</sup>.O a. b. 25<sup>n</sup>, arratseko 11<sup>or</sup> eta 37<sup>min</sup>.

|    |                          |                           |
|----|--------------------------|---------------------------|
| 1  | Astizken.                | s. Bizente, ap. m.        |
| 2  | Ostegun.                 | s. Eztebe, erreg          |
| 3  | Ostirale.                | s. Lizier.                |
| 4  | Neskanegun.              | sa Franz Chant            |
| 5  | <b>Igante.</b> 14.       | s. <i>Laorenz J.</i>      |
| 6  | Astelehen.               | s. Onesiforo.             |
| 7  | Asteharte.               | s. Zebero.                |
| 8  | Astizken.                | A. B. SORTZIA.            |
| 9  | Ostegun.                 | s. Omer.                  |
| 10 | Ostirale.                | s. Nikolas.               |
| 11 | Neskanegun.              | s. Hiazinte.              |
| 12 | <b>Igante.</b> 15.       | A. B. <i>Izen Saint.</i>  |
| 13 | Astelehen.               | sa Ujenia.                |
| 14 | Asteharte.               | D <sup>na</sup> Khurutze. |
| 15 | Astizk. <i>IV Th. B.</i> | s. Nikomede.              |
| 16 | Ostegun.                 | s. Ziprien.               |
| 17 | Ostir. <i>IV Th. B.</i>  | s. Franz. Zaor.           |
| 18 | Nesk. <i>IV Th. B.</i>   | s. Jusef Kup.             |
| 19 | <b>Igante.</b> 16.       | A. B. <i>Dolor.</i>       |
| 20 | Astelehen.               | s. Estache.               |
| 21 | Asteharte.               | J. MATHIU, Eb.            |
| 22 | Astizken.                | s. Maur.                  |
| 23 | Ostegun.                 | sa Tekla.                 |
| 24 | Ostirale.                | A. B. <i>Librazalia</i>   |
| 25 | Neskanegun.              | s. Aostinde.              |
| 26 | <b>Igante.</b> 17.       | s. <i>Tomas Vil.</i>      |
| 27 | Astelehen.               | s. Kosme eta Dam.         |
| 28 | Asteharte.               | s. Faoste.                |
| 29 | Astizken.                | J. MIGEL, ark.            |
| 30 | Ostegun.                 | s. Jeronimo.              |

|    |                    |                        |
|----|--------------------|------------------------|
| 1  | Ostirale.          | s. Remi.               |
| 2  | Neskanegun.        | <i>Ainguru Begir.</i>  |
| 3  | <b>Igante.</b> 18. | ARRUSARIOA             |
| 4  | Astelehen.         | s. Frantzes, As.       |
| 5  | Asteharte.         | s. Venzeslaz.          |
| 6  | Astizken.          | s. Bruno.              |
| 7  | Ostegun.           | s. Fide.               |
| 8  | Ostirale.          | sa Birjita.            |
| 9  | Neskanegun.        | s. Denis.              |
| 10 | <b>Igante.</b> 19  | A. B. <i>Amatarz.</i>  |
| 11 | Astelehen.         | sa Sabina.             |
| 12 | Asteharte.         | sa Daonina.            |
| 13 | Astizken.          | s. Edouar.             |
| 14 | Ostegun.           | s. Kalista.            |
| 15 | Ostirale.          | sa Teresa.             |
| 16 | Neskanegun.        | s. Bertran.            |
| 17 | <b>Igante.</b> 20  | sa <i>Edvige.</i>      |
| 18 | Astelehen.         | J. LUK, Eb.            |
| 19 | Asteharte.         | s. <i>Grat.</i> Olor.  |
| 20 | Astizken.          | s. Johane K.           |
| 21 | Ostegun.           | sa Ursula              |
| 22 | Ostirale.          | s. Petiri, Ark.        |
| 23 | Neskanegun.        | s. Leotade.            |
| 24 | <b>Igante.</b> 21. | A. B. <i>Garbitarz</i> |
| 25 | Astelehen.         | s. Rafael, alkz        |
| 26 | Asteharte.         | s. Evarista.           |
| 27 | Astizken.          | s. Fronton.            |
| 28 | Ostegun.           | J. SIMOUN, ap.         |
| 29 | Ostirale.          | sa. Usebia.            |
| 30 | Neskanegun.        | s. Kazieñ.             |
| 31 | <b>Igante.</b> 22. | A. B. <i>Patron.</i>   |



AZAROA edo GOROTZILA  
Egunak llaburtzen dira orenez.

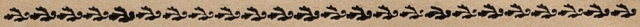


- ☽ l. l. 1<sup>n</sup>, arrastiriko 2<sup>or</sup> eta 46<sup>m</sup>.
- ☾ a. o. 9<sup>n</sup>, goizanko 9<sup>or</sup> eta 59<sup>m</sup>.
- ☿ a. l. 17<sup>n</sup>, arrastiriko 2<sup>or</sup> eta 11<sup>m</sup>.
- a. b. 24<sup>n</sup>, goizanko 9<sup>or</sup> eta 29<sup>m</sup>.

ABENTIA edo NEGILA  
Eg. llaburtzen dira 27<sup>min</sup>, 22<sup>no</sup>.




- ☽ l. l. 1<sup>n</sup>, goizanko 3<sup>or</sup> eta 24<sup>m</sup>.
- ☾ a. o. 9<sup>n</sup>, goizanko 5<sup>or</sup> eta 4<sup>m</sup>.
- ☿ a. l. 17<sup>n</sup>, goizanko 4<sup>or</sup> eta 31<sup>m</sup>.
- a. b. 23<sup>n</sup>, arratseko 8<sup>or</sup> eta 4<sup>m</sup>.
- ☽ l. l. 30<sup>n</sup>, arratseko 7<sup>or</sup> eta 39<sup>m</sup>.




- 1 Astelchen. DONISANTORE.
- 2 Asteharte. *Purg. Arimak.*
- 3 Astizken. s. Zebero.
- 4 Ostegun. s. Charles Bor
- 5 Ostirale. s. Zakaria.
- 6 Neskanegun. s. Léonart.
- 7 **Igante.** 23 *Eurrelikia sk.*
- 8 Astelehen. Lao Martirak.
- 9 Asteharte. s. Teodoro.
- 10 Astizken. s. Andreu Av.
- 11 Ostegun. J. MARTINE.
- 12 Ostirale. s. Marti.
- 13 Neskanegun. s. Stanizlaz K.
- 14 **Igante.** 24 ELIZEN SAKR.
- 15 Astelehen. sa Jertruda.
- 16 Asteharte. s. Edmon.
- 17 Astizken. s. Gregori T.
- 18 Ostegun. s. Odon.
- 19 Ostirale. sa<sup>a</sup> Elisabet Ong.
- 20 Neskanegun. s. Félix, Valesi.
- 21 **Igante.** 25 *A. B. Eskentzia*
- 22 Astelehen. sa Zezila.
- 23 Asteharte. s. Klement.
- 24 Astizken. s. Johane Kh.
- 25 Ostegun. sa Katalina.
- 26 Ostirale. s. Petiri, Alk.
- 27 Neskanegun. s. Virjile.
- 28 **Igante.** ABENTUKO 1<sup>a</sup>.
- 29 Astelehen. s. Saturni.
- 30 Asteharte. J. ANDREU, Ap.

- 1 Astizken. s. Eloi.
- 2 Ostegun. sa Bibiana.
- 3 Ostirale. s. Frantzes Zab.
- 4 Neskanegun. sa Barbara.
- 5 **Igante.** *Abentuko 2<sup>a</sup>.*
- 6 Astelehen. s. Nikolas.
- 7 Asteharte. s. Ambrosi.
- 8 Astizken. A. B. KONTZEP.
- 9 Ostegun. s. Jeronze.
- 10 Ostirale. sa Ulalia.
- 11 Neskanegun. s. Daniel.
- 12 **Igante.** *Abentuko 3<sup>a</sup>.*
- 13 Astelehen. s. Melkiade
- 14 Asteharte. s. Arzene.
- 15 Astiz. *IVTh.B.* s. Mismeñ.
- 16 Ostegun. s. Euzebio.
- 17 Ostir. *IVTh.B.* s. Lazaro.
- 18 Nesk. *IVTh.B.* s. Gaziñ.
- 19 **Igante.** *Abentuko 4<sup>a</sup>.*
- 20 Astelehen. s. Urbeñ.
- 21 Asteharte. J. TOMAS, Ap.
- 22 Astizken. s. Flavieñ.
- 23 Ostegun. s. Onorat.
- 24 Ostirale. sa Delfina.
- 25 Neskanegun. EGUBERRI.
- 26 **Igante.** J. EZTEBE, m.
- 27 Astelehen. J. JOHANE, Eb.
- 28 Asteharte. *Haor Inoz.*
- 29 Astizken. s. Tomas Kant.
- 30 Ostegun. s. Manzuet.
- 31 Ostirale. s. Silbestre.


  
 OURTHEKO HAROAK :

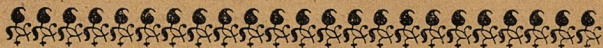
|                                |                    |
|--------------------------------|--------------------|
| BEDATSIÁ hasten da martchoko   | 20 <sup>an</sup> . |
| UDA hasten da arramaiatzeko    | 21 <sup>an</sup> . |
| LARRAZKENA hasten da buruilako | 23 <sup>an</sup> . |
| NEGIA hasten da abentuko       | 22 <sup>an</sup> . |


  
 MERKHATIAK ETA FEIRAK EDO BAKHIAK

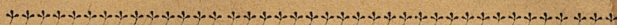
MAOLEN : **m.**, asteharte oroz ; **f.**, buruilako 6<sup>n</sup>. — ATHAR-  
 RATZEN : **m.**, astelehenez, amoustetik ; **f.**, Phentekoste bihara-  
 menian *eta* Donisantore ondoko astelehenian. — DONA JOANE  
 GARAZIN : **m.**, asteleh. amous. ; **f.**, Bazko *eta* Phentekoste  
 ondoko astehartian. — DONA PALEUN : **m.**, ostir., amoust. ; **f.**,  
 Bazko ondoko ostegunian, *eta* abentuko 26<sup>n</sup>. — GARRUZEN :  
**m.**, ostir. amoust. ; **f.**, agorrila 1<sup>n</sup> *eta* azaroko lehen astizkenian.  
 — IRISARIN : **m.**, neskaneg., amoust., **f.**, baranthail. 3<sup>n</sup> *eta*  
 aphiril. 15<sup>n</sup>. — AHAZPARNEN : **m.**, asteh. amoust. ; **f.**, Bazko ondo-  
 ko astizk. — IZOURAN : **m.**, aste'h. amoust. — NAVARENKOSEN :  
**m.**, astizk. ; **f.**, Erramu aitzineko astizk<sup>n</sup>, *eta* abentu 8<sup>n</sup>. —  
 ORTHEZEN : **m.**, asteh. ; **f.**, martchoko *eta* urrietako lehen  
 asteh<sup>n</sup>. — OLOROUN : **m.**, ostir. *eta* asteh. ; **f.**, maiatz. 1<sup>n</sup> ;  
*eta* burruila 8<sup>n</sup>, hirour eg. — PAOBEN : **m.**, astel. *eta* osteg.,  
**f.**, Gorozum. lehen asteleh<sup>n</sup>, *eta* Jaondona Martinez, 8 eg. —  
 SALIESEN : **m.**, ostegunez ; **f.**, baranth. heren astizk<sup>n</sup> *eta* urrie-  
 tako azken ostegunian. — SALBATARREN : **m.**, neskanegunian.



ONS.



## Edirengia



|                                                       |     |
|-------------------------------------------------------|-----|
| I. Aita Sainiaren erakaspenak .....                   | 129 |
| II. Mous de Gorritepe Mendiko erretor zena.....       | 131 |
| → III. Eskolatik presountegiala.....                  | 135 |
| IV. 1896 den ourthia .....                            | 139 |
| V. Pelotekaz.....                                     | 142 |
| VI. Laborantchaz :                                    |     |
| 1 <sup>o</sup> Uztak 1896 <sup>an</sup> .....         | 150 |
| 2 <sup>o</sup> Aihenaren eritarzunbal : arrotta ..... | 153 |
| 3 <sup>o</sup> Tresna berri.....                      | 156 |
| VII. Istoria eta erasi.....                           | 158 |

